

Obsah

1	ÚVOD.....	3
1.	OBECNÉ VYMEZENÍ POJMU VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI	5
1.1	Výživné jako projev rodinné solidarity	6
1.2	Zákonné předpoklady aktivizace vyživovací povinnosti.....	6
1.3	Dobré mravy	9
1.4	Plnění vyživovací povinnosti osobou odlišnou od povinného.....	9
1.5	Rozsah vyživovací povinnosti	10
1.5.1	Metoda volného hodnocení.....	10
1.5.2	Objektivizační metoda.....	11
2.	VYŽIVOVACÍ POVINNOST V ČESKÉM PRÁVU	12
2.1.	Charakteristika vyživovací povinnosti.....	13
2.2.	Vymezení rozsahu vyživovací povinnosti	14
2.3.	Způsoby plnění vyživovací povinnosti	15
2.4.	Subjekty vyživovací povinnosti.....	16
2.5.	Druhy vyživovací povinnosti.....	16
3.	KONKRÉTNÍ ZMĚNY V ÚPRAVĚ VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI V SOUVISLOSTI S PŘIJETÍM ZÁKONA Č. 89/2012 SB.....	17
3.1.	Vzájemná vyživovací povinnost potomků a předků.....	20
3.2.	Schopnost oprávněného sám se živit	21
3.3.	Nezletilý s vlastním majetkem.....	22
3.4.	Určení rozsahu výživného.....	23
3.4.1.	Majetkové poměry oprávněného.....	27
3.4.2.	Možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného.....	27
3.5.	Pluralita povinných	31
3.6.	Shodná životní úroveň dítěte s rodiči	32
3.6.1.	Výklad pojmů rodiče a dítěte	32
3.6.2.	Osoba pečující o dítě.....	33
3.6.3.	Podnikající rodič, nezaměstnaný rodič a rodič ve výkonu trestu...	34
3.6.4.	Tabulkové určení rozsahu vyživovací povinnosti.....	36
3.7.	Vyživovací povinnost dětí k rodičům.....	37
3.7.1.	Slušná výživa	38
3.7.2.	Osvojení ve světle vyživovací povinnosti	39
3.7.3.	Dobré mravy	39

3.8.	Nevyvatitelná domněnka o výši průměrného měsíčního příjmu povinného	40
3.8.1.	Doložení příjmu	41
3.8.2.	Druhy příjmů.....	41
3.9.	Tvorba úspor	42
3.9.1.	Tezaurace výživného	44
3.10.	Rodiče nezletilého dítěte žijící odděleně.....	44
3.10.1.	Nedoplatek výživného	45
3.11.	Právo neprovdané matky	46
3.11.1.	Nevratnost spotřebovaného výživného.....	46
3.11.2.	Příspěvek.....	47
3.11.3.	Lhůty.....	48
3.12.	Pravidelnost plnění výživného	48
3.13.	Přiznání výživného.....	50
3.14.	Klauzule rebus sic stantibus	52
3.14.1.	Přeplatek na výživném.....	53
4.	MEZINÁRODNÍ PRAMENY ÚPRAVY VÝŽIVNÉHO	54
4.1.1.	Haagský systém	55
4.1.2.	Výklad pojmu výživného	56
4.1.3.	Určení použitelnosti předpisů	57
4.1.4.	Soukromoprávní rekonstrukce: zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.....	58
4.1.5.	Zelená kniha o výživném.....	60
4.1.6.	Nariadení o výživném	61
5.	KOMPARACE ČESKÉHO PRÁVA S PRÁVNÍMI ŘÁDY JINÝCH EVROPSKÝCH STÁTŮ ZAMĚŘENÍ NA NĚMECKO, RAKOUSKO, ŠVÝCARSKO	62
5.1.	Německá právní úprava	62
5.2.	Rakouská právní úprava.....	64
5.3.	Švýcarská právní úprava	75
-	Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907	89

1 ÚVOD

Hlavním důvodem výběru tématu vyživovací povinnosti ke zpracování do diplomové práce byl můj osobní zájem o danou problematiku. S vyživovací povinností, resp. s určením rozsahu výživného jsem se na vlastní kůži setkala. Víím tedy, jak komplexní téma vyživovací povinnost představuje a jaké všechny faktory je nutno při jejím určení zohlednit.

Vyživovací povinnost se postupem doby stává stále frekventovanější a diskutovanější problematikou. To jistě souvisí s narůstajícím počtem rozvodů manželství a následnou právní úpravou rodinných vztahů subsumující výchovu a výživu. Navíc je v mnoha případech sporné, kdo rozvod z větší či menší části zapříčinil, rozvedení manželé často hledají vinu výlučně na straně druhého. Kvůli nemožnosti či neochotě rozvedených manželů dohodnout se na vyživovací povinnosti dochází k prodloužení trvání soudního řízení o jejím určení.

Závažný problém spatřuji v současné době se stále narůstajícím počtem případů, kdy mladá generace zneužívá péče poskytované rodiči a prarodiči a snaží se žít na jejich úkor. Přibývá případů, kdy si dítě – často již dospělé- osobuje nárok na vysoce nadprůměrnou úhradu svých osobních potřeb a vynucuje si ji agresivním jednáním vůči osobám, které o něj pečují a často mu poskytují více, než by mohly a měly. Rodiče, resp. prarodiče většinou nenajdou odvahu, bránit se psychickým či fyzickým atakům svých potomků a výše zmíněný problém se snaží spíše utajit. Podání návrhu na určení existence, resp. zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem je v očích mnoha rodičů, resp. prarodičů nejkrajnější možnost řešení daného problému. Navíc by se spousta z rodičů nevyrovnalo se skutečností, že by „na své dítě podali žalobu“. Zdrženlivost rodičů vůči podání návrhu soudu však zhoubně napomáhá jejich potomkům, kteří jejich strachu využívají a své nároky stále stupňují.

Text mé diplomové práce sestává z pěti kapitol. V první kapitole své diplomové práce bych se ráda zaměřila na samotný pojem vyživovací povinnosti tak, jak je chápán nejen českým právním řádem. Kromě detailního rozboru pojmu vyživovací povinnosti uvedu principy, s nimiž je tento druh povinnosti úzce spjat.

Kapitolu druhou věnuji charakteristice vyživovací povinnosti v českém právním řádu, vymezím její rozsah, druhy a způsoby jejího plnění. Největší pozornosti se

těší třetí kapitola, která se zabývá konkrétními změnami v úpravě vyživovací povinnosti v souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Byť se jedná převážně o změny formulační, znamenají jistě významný aplikační posun ve světle rekodifikace soukromého práva. Každému ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku upravujícímu vyživovací povinnost věnuji dostatek prostoru k podrobnému rozboru. Součástí je i příkladná judikatura. V rámci soukromoprávní rekodifikace nabyt účinnosti nejen zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nýbrž také zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. O vyživovací povinnosti v mezinárodně právním měřítku pojednává kapitola čtvrtá. V ní se zabývám nejen mezinárodními úmluvami, které daly problematice vyživovací povinnosti mezinárodní rozměr, ale též kolizními ustanoveními zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. A konečně poslední, pátou část mé práce věnuji rozbohem konkrétních otázek z oblasti vyživovací povinnosti upravených německými, rakouskými a švýcarskými soukromoprávními kodifikacemi v komparaci s českou právní úpravou. Pro lepší pochopení této kapitoly vždy v závorkách uvádím doslovný zákonný německý překlad.

Pevně věřím, že má diplomová práce dostojí svému účelu a bude sloužit laické i aplikující veřejnosti nejen jako poučný text, ale též jako návod v případě potřeby využití institutu vyživovací povinnosti v praxi.

1. OBECNÉ VYMEZENÍ POJMU VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI

Po několik desetiletí byla vyživovací povinnost upravena v zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, byť prošel několika novelizacemi, obsahoval zastaralé a pro moderní dobu neefektivní principy a přežitě formulace. V souvislosti s postupným přesouváním obsahu zákona o rodině do zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku došlo nejprve k přesunu ustanovení upravující majetkové vztahy mezi manžely, přičemž otázky týkající se výživného byly nadále upraveny v poslední části zákona o rodině, těsně před přechodnými a závěrečnými ustanoveními. V dnešní době již zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník představuje základní právní předpis upravující otázku vyživovací povinnosti.

Vyživovací povinnost je občanskoprávní, resp. rodinně právní institut, který zajišťuje péči o oprávněné osoby, které jsou ve vztahu příbuzenství či jiného rodinně právního poměru k osobám k výživě povinným. Pojem vyživovací povinnosti není zákonem výslovně definován, avšak z dikce zákona vyplývá, že se jedná o zajištění a úhradu osobních potřeb mezi osobami vůči sobě navzájem příbuznými či v jiném rodinně právním poměru. Vyživovací povinnost představuje nejen majetkovou hodnotu s vyhraněným účelem úhrady osobních potřeb, ale je odrazem určitého osobního a rodinného vztahu mezi oprávněným a povinným.

Pojem „vyživovací povinnost“, resp. předešlou právní úpravou užívaný termín „výživné“ je v právní praxi chápán v širším a užším slova smyslu. V širším významu představuje vyživovací povinnost označení celého institutu rodinného práva, tedy souhrn všech práv a povinností vyplývajících z řady právních ustanovení. Právní poměr je tvořen vyživovací povinností osoby k výživě povinné a na druhé straně stojícím právem oprávněného žádat plnění vyživovací povinnosti povinným. V užším slova smyslu pojmem „výživné“ rozumíme vlastní poskytované plnění v rámci vyživovací povinnosti, tedy (nejčastěji) peněžitou částku, kterou pravidelně splácí k výživě povinný ve prospěch oprávněného.¹

¹ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, s. 226. ISBN 80-85647-84-2. S. 6.

1.1 Výživné jako projev rodinné solidarity

Pojem výživného je vykládán z několika úhlů pohledu. Prvním hlediskem je kritérium rodinné solidarity.² Rodinnou solidaritu chápeme jako předpokládaný či očekávaný závazek zletilých svéprávných dětí a rodičů k sobě navzájem. Rodina je považována za nejvýznamnější základní společenskou jednotku, v jejímž rámci jsou plněny vzájemné povinnosti a uplatňována práva související s příbuzenských či jiným rodinně právním vztahem.³ Pod pojmem solidarity se jistě každému z nás vybaví ohleduplnost, pomoc, úcta a materiální a psychická podpora členů rodinného společenství vůči sobě navzájem. Pro fungování rodiny je důležité, aby se k sobě její členové chovali solidárně a nezanedbávali své povinnosti, které vůči sobě mají. Bohužel ne vždy jsou uvedené povinnosti plněny dobrovolně.

Vyživovací povinnost, resp. alimentace jsou projevem rodinné solidarity a ze zákona vyplývající povinností pomoci druhému v materiálním slova smyslu, ocitne-li se ve stavu hmotné nouze. Idea hmotné pomoci v nouzi je realizována nejen institutem vyživovací povinnosti, ale také instituty manželského a dědického práva; příkladem uveďme povinnost podpory mezi manžely, povinnost přispívat na uspokojování potřeb rodiny, úhrada určitých nákladů neprovdané matce, právo určitých osob na zaopatření.⁴

1.2 Zákonné předpoklady aktivizace vyživovací povinnosti

Existují tři zákonné předpoklady pro aktivizaci vyživovací povinnosti: neschopnost oprávněné osoby sama se živit ve smyslu odkázanosti na povinnou

² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 560.

³ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 11.

⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. S. 560.

osobu⁵, dále schopnosti, možnosti a majetkové poměry ve smyslu celkové ekonomické situace povinného a soulad s dobrými mravy.

Z tohoto ustanovení existují výjimky, kdy soud nezkontroluje odkázanost na výživu, a to v případě vyživovací povinnosti mezi manžely, kteří vůči sobě mají povinnost vzájemné podpory a zachování rovnoprávnosti, což vyplývá z obsahu pojmu manželství. Odkázanost na výživu soud nezkontroluje ani v případě výživného rozvedeného manžela, neboť to má povahu sankčního výživného vůči manželovi, který rozpad manželství zavinil či se na něm větší mírou podílel. Poslední výjimkou, kdy není soudem posuzována odkázanost oprávněné osoby na výživu, je případ neprovdané, resp. těhotné matky, po níž by bylo nemravné požadovat, aby náklady na úhradu výživy spojené s těhotenstvím a porodem nesla sama, aniž by se na tom podílel domnělý otec dítěte.⁶

Již bylo řečeno, že se vyživovací povinnost aktivizuje v okamžiku, kdy se oprávněný ocitne ve stavu odkázanosti na povinného, tedy je neschopen se sám živit.⁷ Rozhodným okamžikem pro zánik vyživovací povinnosti je právě schopnost oprávněného sám se živit. V případě oprávněných dětí může nastat jejich schopnost sám se živit ještě před nabytím zletilosti, nastoupí-li dítě do zaměstnání, případně má příjmy z majetku umožňující mu hradit všechny své životní potřeby. Dostačující příjmy z výdělečné činnosti dítěte anebo výnosy z jeho majetku jsou však na důkladném posouzení soudu, neboť zvlášť nezletilým dětem je přisuzována zvláštní právní ochrana v souvislosti s jejich postavením slabší strany.⁸ Judikatura však trvale zastává názor, že ukončí-li dítě povinnou školní docházku, rozhodně to neimplikuje jeho schopnost samo se živit, neboť ukončení povinné školní docházky je jen důležitým mezikrokem k tomu, aby dítě dosáhlo adekvátního vzdělání (tedy buď středoškolského či vysokoškolského) odpovídající jeho schopnostem. Bylo by tedy v rozporu s dobrými mravy, kdyby rodiče či soud po dítěti požadovali, aby se od okamžiku ukončení povinné školní

⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. S. 564.

⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 597

⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 564.

⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 562-565

docházky živilo samo, disponuje-li dítě schopnostmi, které mu umožňují vystudovat střední či vysokou školu.

Jiným případem však bude situace, kterou již řešil Krajský soud v Ústí nad Labem a v níž vydal rozsudek ze dne 19. 11. 2007, sp. zn. 10 Co 188/2007⁹. Žalobkyně, jíž byla osoba s ukončeným středoškolským vzděláním, se před Okresním soudem v Ústí nad Labem domáhala vůči žalovanému, aby jí měsíčně přispíval na výživu částkou 1 800,- Kč. Soud zde zjistil, že žalobkyně po ukončení střední školy v oboru ekonomie a sociální práce nastoupila do zaměstnání a v pracovněprávním vztahu setrvala po dobu 4 let, přičemž se po tuto dobu byla schopna sama žít. Po 4 letech aktivní pracovní činnosti se rozhodla nastoupit na vysokou školu s uměleckým zaměřením, což soud shledal jako nepokračování v prohlubování dosavadního dosaženého vzdělání a kvalifikace, neboť ekonomicko-sociální obor se od umění zcela liší a nelze proto započaté studium na vysoké škole považovat za navázání na dosažené vzdělání, nýbrž pouze za realizaci zálib žalobkyně. Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně včasné odvolání ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, avšak neuspěla. Krajský soud rozhodl v souladu s důkladným prozkoumáním a zjištěním skutečnosti, že žalobkyně po ukončení střední integrované školy nabyla schopnosti sama se žít s odkazem na zákonné ustanovení § 85 odst. 1 tehdy ještě platného zákona o rodině, které váže zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem na okamžik, kdy je dítě schopno se samo žít, přičemž tento právní názor přetrvává i po rekodifikaci. Krajský soud tedy svým rozsudkem rozhodl, že přijetím dítěte ke studiu na vysoké škole až po 4 letech od ukončení jeho středoškolského vzdělání se neobnovuje vyživovací povinnost rodičů k tomuto dítěti.

⁹ rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19. 11. 2007, sp. zn. 10 Co 188/2007

1.3 Dobré mravy

Co se týče principu dobrých mravů, platí, že výživné nelze přiznat, pokud by to bylo nemravné, což platí pro všechny druhy vyživovacích povinností kromě vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti.¹⁰

1.4 Plnění vyživovací povinnosti osobou odlišnou od povinného

Zákon obsahuje ustanovení, které umožňuje poskytnutí výživného ze strany jiné osoby než povinným. Pokud však osoba odlišná od povinného za něj zcela nebo zčásti splní vyživovací povinnost, má vůči povinnému právo uplatnit regresní nárok. Toto ustanovení pomáhá řešit situace, kdy náklady těhotné ženy v souvislosti s jejím těhotenstvím a porodem uhradí domnělý otec, o němž se však později prokáže, že není biologickým otcem dítěte a nebyl tedy k úhradě výživného a nákladů povinen. Tento muž, který nebyl povinen plnit výše uvedenou vyživovací povinnost má právo požadovat úhradu již splněného po skutečném právně určeném otci dítěte. Pokud by však skutečný biologický otec dítěte nebyl zjištěn a určen, mohl by se mylně domnělý otec dítěte domáhat úhrady již poskytnutého plnění po matce dítěte. Pro účely vyživovací povinnosti zde nepůjde o bezdůvodné obohacení, ale pouze o poskytnuté vyživovací povinnosti mylně určenou osobou, která má právo na vrácení poskytnutého plnění. A contrario může soud dospět k závěru, že původní, byť mylně domnělý otec byl schopen uhradit mnohem více než nově právně určený otec, v takovém případě by se s přihlédnutím k nepoměru mezi schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry obou „otců“ mohlo hovořit o bezdůvodném obohacení a mohlo by teoreticky být požadováno, aby nově určený otec uhradil plnou výši toho, co již uhradil mylně domnělý otec; literatura i judikatura se však shoduje na názoru, že dle principu dobrých mravů má být požadováno pouze to, co je nový právně určený otec s přihlédnutím k jeho schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům skutečně uhradit.¹¹

¹⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 582

¹¹ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, 965 s. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7. s. 882.

1.5 Rozsah vyživovací povinnosti

Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem se dá určit dvěma metodami, a to buď na základě volného hodnocení soudu, kdy je soudem určen rozsah na základě specifických okolností individuálně posuzovaných případů nezletilých dětí a jejich rodičů, nebo na základě objektivizační metody, u níž jsou dána objektivní kritéria pro soudní určení rozsahu výživného. V ČR je bezvýhradně uplatňována metoda volného hodnocení soudu. Oproti tomu ve Velké Británii, v Německu a Rakousku se rozsah výživného určuje objektivizační metodou.

1.5.1 Metoda volného hodnocení

Metodou volného hodnocení soudu rozumíme stanovení rozsahu výživného bez použití právně závazných fixně stanovených sazeb. Soud tedy hodnotí odůvodněné potřeby dítěte a schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodiče a na základě tohoto hodnocení stanoví výši výživného chránící jak zájmy rodiče, tak zájmy dítěte. Je však nutno mít na paměti, že soud je při rozhodování o rozsahu vyživovací povinnosti stále vázán procesně právním principem spravedlivého procesu, což zamezuje libovůli soudce při rozhodování, jak již bylo rozhodnuto v nálezu Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2009, sp. zn. I ÚS 1924/2008¹², z hlediska hmotně právního je soudce při volné úvaze omezen hlediskem odůvodněných potřeb oprávněného a možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry k výživě povinného. Metoda volného hodnocení, byť se jeví jako nejefektivnější a nejspolehlivější způsob určení rozsahu výživného, s sebou přináší i požadavek vysoké fundovanosti soudce a časovou náročnost posouzení všech detailních prvků případu. Soudce totiž nemůže zkoumat pouze právní stránku věci, nýbrž musí posoudit všechny skutkové okolnosti daného případu mající vliv na určení rozsahu vyživovací povinnosti.¹³ Soudce musí být osobností s vysokou mírou sociálního citění a empatie, přičemž je povinen řádně zjistit nejen, jaké celkové částky dosahují průměrné měsíční výdaje vyživovaného nezletilého dítěte a do zajištění kterých potřeb je či má být investováno, zda jsou tyto potřeby odůvodněné a zda přispívají k celkovému osobnostnímu vývoji

¹² nálezu Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2009, sp. zn. I ÚS 1924/2008

¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 207

dítěte, ale též celkové rodinné vazby a klima. Při dokládání účtenek a faktur za úhradu potřeb vyživované osoby je samozřejmě sporné, zda byly tyto výdaje oprávněným skutečně uhrazeny či zda je o doklady předložené z pouhé snahy o přisouzení vyšší částky výživného. Mnozí účastníci mají tendenci vykazovat před soudem větší výdaje ve snaze „přilepšit si“ a zvýšenou částku pak investovat do svých osobních, před soudem nedokládaných (a často nedokladatelných) zálib.

1.5.2 Objektivizační metoda

Jak již bylo výše zmíněno, nevýhodu metody volného hodnocení lze spatřovat v její časové náročnosti a složitosti takového posuzování. Navíc objektivizační metoda posiluje právní jistotu ve smyslu předvídatelnosti výsledku soudního rozhodnutí, odstraňuje rozdíly v rozhodování.¹⁴ Objektivizační metodou však dle mého mínění nelze spravedlivě posoudit jednotlivé sociální odlišnosti jak na straně povinného, tak na straně povinného, neboť soudce rozhoduje podle striktního předem sestaveného vzorového modelu. Výživné je díky objektivizační metodě stanoveno určitým mechanickým způsobem nereflektujícím specifika té které kauzy.

1.5.2.1 Düsseldorfské tabulky

Například v Německu je metodou objektivizace určován rozsah výživného pro celou oblast výživného. Objektivizační metoda spočívá nejen v určení vzorce či vytvoření tabulky pro výpočet výživného či stanovení jeho výše, ale též v určení pevné částky minimální i maximální dávky výživného, jak je tomu například v Německu.¹⁵ Známé jsou tzv. Düsseldorfské tabulky výživného, které se orientují podle příjmu povinné osoby, podle počtu a věku oprávněného. Do roku 2009 Düsseldorfské tabulky vycházely ze třech oprávněných, od roku 2011 vychází pouze ze dvou oprávněných. Při určení výše výživného se vedle tabulkových kritérií vychází též z mimomanželských dětí či předmanželských

¹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 207.

¹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s.207.

dětí, které oprávněná osoba má, neboť ani takové vyživovací povinnosti se nelze prostě vzdát.¹⁶

Tabulkový způsob byl zkonstruován na vypracování tabulek na základě některých objektivních kritérií, avšak v moderním pojetí je při jejich sestavování zohledněn věk dítěte, plat povinného a počet vyživovacích povinností, které povinný má. V Německu jsou tabulky založeny na nominálních hodnotách určujících výši výživného s ohledem na plat povinného rodiče a stáří dítěte, díky neustále se měnícím sociálním a ekonomickým podmínkám jsou však tabulky často aktualizovány. Rakouská právní úprava vyživovací povinnosti sestavila tabulky vycházející z procentuálního dílu příjmu povinného v návaznosti na další okolnosti, přičemž rakouské tabulky neobsahují mnoho hodnotících kritérií, v čemž tkví jejich nevýhoda.¹⁷ Nemohou tedy dle mého názoru dostatečně vystihovat okolnosti jednotlivých případů. Německé tabulky výživného jsou oproti tomu založeny na četnosti hodnotících kritérií, což pomáhá individualizovat posuzované případy. Na druhou stranu však mohou být nepochopeny laickou i užívající veřejností právě z důvodu jejich komplikovanosti a propracovanosti.

2. VYŽIVOVACÍ POVINNOST V ČESKÉM PRÁVU

Český právní řád zcela opomíjí linii pobočnou ve smyslu vyživovací povinnosti. Reciprocita vyživovací povinnosti se tak projevuje pouze mezi přímými předky a potomky ve smyslu vztahu rodič - dítě, prarodič - vnuk, praprarodič - prapravnuk. Zákon obsahuje taxativní výčet jednotlivých druhů vyživovacích povinností a nelze jej chápat extenzivně. Smluvně však rozšiřován být může, a to například v případě výživného mezi sourozenci, kdy si osoby v linii pobočné smluvně dohodnou vyživovací povinnost. Jak již bylo řečeno, zákonný

¹⁶ WEIDENKAFF, Palandt. Bearb. von Peter Bassenge; Gerd Bruder Müller; Uwe Diederichsen; Wolfgang Edenhofer; Jürgen *.Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschließlich Rom I- und Rom II-Verordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz, Rechtsstand: voraussichtlich 15. Oktober 2010.* 71. Aufl. München: Beck, C H, 2011, s. 1491. ISBN 9783406616044. s. 1491

¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého.* Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 210.

výčet typů vyživovacích povinností je taxativní a nelze jej rozšiřovat nad zákonný rámec s výjimkou vyživovací povinnosti smluvně založené.¹⁸

2.1. Charakteristika vyživovací povinnosti

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník obecně upravuje vyživovací povinnost jako zákonem stanovenou, která vzniká za splnění určitých podmínek přímo, tzn. ex lege. K její aktivizaci postačí splnění zákonných předpokladů, není tedy nutná dohoda mezi osobou oprávněného a povinného ani soudní rozhodnutí o jejím vzniku. Vyživovací povinnost je svojí povahou alimentálně-peněžní, což zahrnuje majetkoprávní i rodině právní charakter. Vyživovací povinnost se tak odchyluje od obecného závazkového rámce, mimo jiné i svojí (až na výjimečná dispozitivní ustanovení) kogentní úpravou, neboť se nedotýká pouze individuálních zájmů z vyživovací povinnosti oprávněného, ale zájmů celospolečenských. Přežití osoby a zajištění výživy v individuálních případech je totiž zájmem celé společnosti.¹⁹

Z kogentního charakteru ustanovení týkající se vyživovací povinnosti vyplývá, že se nelze předem vzdát práva na výživné v širším slova smyslu. Je možné vzdát se již splatných částek výživného, ale je neefektivní zříkat se plnění, která mají nastat v budoucnu. Vyživovací povinnost, resp. právo na výživné je nepostupitelná na jiného, má osobní charakter a není převoditelná ani nepřechází na dědice.²⁰ „Vyživovací povinnost zásadně nemá vést k uspokojování potřeb jiných než oprávněných osob“²¹, neboť takto by šlo vyživovací povinnost velmi lehce zneužívat pro neodůvodněné zvýšení osobního blahobytu.

Odchytku z tohoto zákazu představuje § 900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, podle nějž je za zákonem stanovených premis možno užít příjmů z majetku dítěte, eventuálně majetek samotný k uspokojování potřeb

¹⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 561.

¹⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 560.

²⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 561.

²¹ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi ; Meritum (Wolters Kluwer ČR), s. 965. ISBN 978-80-7357-948-7.s. 876.

rodiny. V takovém případě se však nebude jednat o vyživovací povinnost, nýbrž o důsledek existence majetku dítěte a současného zjevného nesouladu mezi majetkovými poměry dítěte a výživou povinných osob.²² Jelikož je vyživovací povinnost institutem výlučně osobního rázu, zaniká smrtí oprávněného²³ a jeho dědicové nemohou žádat po povinném pokračování v jejím plnění. Ani dědicové povinného se nestávají dlužníky z téže vyživovací povinnosti, s výjimkou již splatných, případně uznaných či u soudu uplatněných částek výživného. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník přiznává výjimku čtyřem skupinám osob: pozůstalý manžel má právo na slušnou výživu, nepominutelný dědic bez práva na povinný díl je oprávněn k nutné výživě, pozůstalý rodič má právo žádat nutné zaopatření a osoby požívající bezplatné zaopatření do smrti zůstavitele mohou požadovat stejné zaopatření.²⁴

2.2. Vymezení rozsahu vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost pod sebe subsumuje nejen poskytování nezbytných prostředků k zajištění přiměřeného životního standardu oprávněné osoby ve smyslu základní stravy, ale také pro úhradu ošacení, bydlení a kulturních, zdravotních a sociálních potřeb, které má přirozeně každý člověk. Rozsah vyživovací povinnosti, kterou má povinný plnit, se však liší v závislosti na jednotlivých druzích vyživovací povinnosti. Daleko širšího rozsahu bude vyživovací povinnost rodičů k dítěti, neboť rodiče jsou povinni řádně pečovat o dítě a zajistit mu shodnou životní úroveň jako mají sami, oproti rozsahu vyživovací povinnosti například mezi rozvedenými manžely. Šíři rozsahu vyživovací povinnosti rodiče k dítěti můžeme odůvodnit potřebností pečovat o nastupující generaci a zajištění jejího rozvoje.²⁵

²² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 560.

²³ RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 8071791822. s. 171.

²⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 561.

²⁵ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 10.

2.3. Způsoby plnění vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost lze plnit několika způsoby, a to v penězích, v naturáliích, výkonem osobní péče o oprávněného či poskytováním bydlení a jiných služeb.²⁶ Je tedy možné, aby byla plněna vyživovací povinnost tím způsobem, že povinná osoba strpí, aby v jejím bytě bydlela oprávněná osoba, které bude povinný v rámci svých celkových majetkových poměrů poskytovat stravu a ošacení. Vyživovací povinnost však může být naopak plněna splácením peněžitých částek ve prospěch oprávněné osoby, aby ta mohla pokrýt své životní potřeby. Mnohost způsobů plnění vyživovací povinnosti slouží nejen k hmotné, ale též k psychické a sociální podpoře oprávněného v souvislosti s vývojem každého jedince. Podstatnou roli zde hraje věk oprávněného, neboť je pochopitelné, že jiné potřeby a s tím související způsob a rozsah plnění vyživovací povinnosti budou posuzovány v případě oprávněného ve věku 10 let, který navštěvuje základní školu, ve srovnání např. s 25letým studentem VŠ. Potřeby 10letého dítěte mohou zahrnovat úhradu školních pomůcek adekvátní momentálnímu stupni ZŠ, úhradu sportovních uměleckých a jiných zájmových aktivit, úhradu ošacení, případně zdravotní pomůcky, je-li dítě zdravotně indisponováno, nikoliv však úhradu vlastního bydlení, neboť dítě ve věku 10 let bude bydlet s rodiči či jinou osobou o něj pečující a právě zajištěním bydlení je dítěti poskytována vyživovací povinnost ve formě naturálního plnění. Naopak v případě 25letého studenta můžeme očekávat zvýšené výdaje, neboť lidé v tomto věku často již nebydlí s rodiči, nýbrž obývají společnou domácnost se spolubydlícími či mají pro sebe pronajatý byt, nemalou finanční zátěž pro ně představuje i koupe drahých vysokoškolských učebnic a skript, případně cestovní náklady vynaložené na dopravu do místa, kde studují, dále je nutné zohlednit jejich kulturní a jiné potřeby jako jsou jazykové kurzy, sportovní kurzy či pravidelné návštěvy sportovních zařízení, návštěvy kulturních akcí, zvýšené výdaje lze očekávat i za každodenní, univerzitní či sportovní ošacení. Důležité však je, aby vyživovací povinnost sloužila k podpoře celkového vývoje oprávněného jedince.

²⁶ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, 965 s.; Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7. s. 876.

2.4. Subjekty vyživovací povinnosti

Okruh subjektů, kterých se vyživovací povinnost týká, je uveden v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, avšak není vyloučeno, aby byl tento okruh rozšířen smluvně po dohodě mezi oprávněným a povinným. V případě smluvního vzniku vyživovací povinnosti se však jedná o dobrovolné plnění, které není možno vymáhat: takovým případem je například vztah mezi druhem a družkou, což je vztah, který sám o sobě nezakládá vyživovací povinnost; a contrario pokud je družka v postavení neprovdané matky a druh je domnělým otcem dítěte, zde se vyživovací povinnost aktivizuje. České rodinné právo se k vymezení okruhu povinných subjektů staví poměrně restriktivně, neboť hlavní myšlenkou je existence vyživovacího pouta jednak mezi manžely a jednak mezi příbuznými v linii přímé. Ve srovnání např. s francouzskou právní úpravou, která reguluje vyživovací povinnost i mezi osobami sešvagřenými, se česká právní úprava o vyživovací povinnosti v rámci vztahu švagrovství vůbec nezmiňuje, byť nový občanský zákoník pojem švagrovství zná a upravuje. Základní zákonný pilíř rodinného práva je permanentní existence vyživovací povinnosti mezi příbuznými v přímé linii, tedy mezi předky a potomky. Děti jsou povinny k vyživovací povinnosti svým rodičům či ostatním předkům, kteří se ocitli ve stavu hmotné nouzi.²⁷

2.5. Druhy vyživovací povinnosti

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník vyjmenovává jednotlivé druhy vyživovací povinnosti, kterými jsou: vyživovací povinnost rodičů k dětem, dětí k rodičům, mezi manžely, výživné rozvedeného manžela a výživné (v zákoně o rodině formulován jako „příspěvek“) a úhrada některých nákladů neprovdané matce. Mezi ostatními příbuznými v linii přímé se též přiznává vyživovací povinnost, například prarodičů k dětem.²⁸

²⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 561.

²⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 561-562

3. KONKRÉTNÍ ZMĚNY V ÚPRAVĚ VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI V SOUVISLOSTI S PŘIJETÍM ZÁKONA Č. 89/2012 SB.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v § 88 obsahuje formulačně odlišné ustanovení než zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Shodný je akorát odstavec první § 88 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině a odstavec první § 910 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který stanoví, že předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost. § 88 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině převádí tuto povinnost na předky pouze za předpokladu nemožnosti jejího plnění potomky, přičemž plnění bližších příbuzných upřednostňuje před plněním vzdálenějších příbuzných. Z ustanovení § 88 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině tedy vyplývá, že k výživě jsou povinni primárně potomci a až poté se přistoupí k vyživovací povinnosti rodičů, vztah dítěte a rodiče nezmiňuje. Pojetí tohoto ustanovení v prvním a čtvrtém odstavci § 910 zákona č. 89/2012 Sb., je zcela opačné, neboť co se týče poměru rodiče a dítěte, za primární označuje vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti a sekundární povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti, nikoliv, že nejprve dítě by mělo vyživovací povinnost vůči rodičům. Odstavec čtvrtý však dodává, že primární vyživovací povinnost rodičů k dítěti se týká pouze poměru rodič-dítě, nikoliv jiných rodinně právních poměrů.²⁹

Oproti současné právní úpravě obsahoval zákon č. 94/1963 Sb. ještě jedno ustanovení v § 90, a to, že právo na výživné přísluší oprávněným pouze v případě jeho nutné potřeby.³⁰ Otázkou však je, co dřívější soukromoprávní úprava rozuměla nutnou potřebou. Vzhledem k tomu, že zákon č. 94/1963 Sb. vykládal toto ustanovení na principu spotřebovatelnosti výživného, tedy povinnost soudu stanovit měsíční výši výživného tak, aby jej oprávněný za ten daný měsíc přímo spotřeboval, budeme nutné potřeby chápat jako opravdu základní zajištění přiměřeného životního standardu oprávněné osoby, avšak z této stanovené částky výživného již oprávněný nemohl tvořit úspory ani realizovat nákladnější potřeby ve smyslu dovolených či dlouhodobějších zahraničních pobytů.

²⁹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 214

³⁰ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 214

§ 85 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb. přiznává trvání vyživovací povinnosti rodičů k dětem do té doby, dokud nejsou schopny se samy žít.³¹ Zákon zde hovoří výslovně o samostatné výživě neschopných dětí, nikoliv o dalších subjektech rodinně právních vztahů. Otázkou tedy je, zda počítal ještě s jinými subjekty rodinného práva. Širší okruh subjektů oprávněných k vyživovací povinnosti přináší současná právní úprava v zákoně č. 89/2012 Sb., když v § 911 přiznává výživné všem oprávněným subjektům, kteří nejsou schopni se sami žít. Nynější soukromoprávní předpis již tedy výslovně neuvádí jako osobu oprávněného dítě, nýbrž použitým termínem „oprávněný“ bez dalšího přívlastku rozšiřuje okruh subjektů.

Na rozdíl od dřívější právní úpravy obsahuje zákon č. 89/2012 Sb. přidané ustanovení § 912, které přiznává právo na výživné i nezletilému dítěti, které nenabýlo plné svéprávnosti, ale má vlastní majetek, jehož výnos však spolu s eventuálním příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. Podobné ustanovení dřívější právní úprava vůbec neobsahovala.

Další změnou, byť spíše ve smyslu formálním, je spojení ustanovení § 96 odst. 1 a § 85 odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb. do jednoho ustanovení § 913 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb.³², o jehož obsahu budeme pojednávat v nadcházejících odstavcích. Toto spojení dvou ustanovení v jedno má dle mého názoru funkci přehledného uspořádání úpravy otázek spolu přímo související, což je jistě pozitivní změna, neboť ustanovení v zákoně č. 94/1963 Sb. byla nesystematicky roztržštěna na různá místa.

Další ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., v nichž došlo rekonstrukcí ke změnám, jsou § 87 odst. 2, který hovoří o plnění vyživovací povinnosti dítětem odpovídající poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů a § 89, který vyživovací povinnost několika příbuzných v témže stupni dělí s ohledem na schopnosti, možnosti a majetkové poměry jednotlivých příbuzných i vůči sobě navzájem. Současná právní úprava původní ustanovení § 87 odst. 2 zcela vypustila a § 89 zákona č. 94/1963 Sb. převzala do § 914 zákona č. 89/2012 Sb. Porovnáme-li znění obou ustanovení, všimneme si jemné formulační úpravy, kdy

³¹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 214

³² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 214

§ 89 zákona č. 94/1963 Sb. hovoří o „povinných příbuzných v témže stupni“, avšak § 914 zákona č. 89/2012 o „osobách povinných ve stejném postavení vůči oprávněnému“. Nově zvolená formulace tohoto ustanovení se mi jeví poněkud nešťastnou, jelikož „osoby ve stejném postavení“ mohou být chápány ve světle rozšířené okruhu povinných subjektů, a contrario úprava vyživovací povinnosti je vesměs kogentní povahy. V případě toho ustanovení považuji formulaci ustanovení jasnější a lepší u předešlé právní úpravy, neboť zprvu jasně vymezil, o jaké povinné osoby („osoby příbuzné v témže stupni“) se jedná. Bude však jistě úlohou soudů, aby svojí judikaturní činností toto ustanovení vyložily.³³

Co se týče problematiky vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi, došlo rekodifikací opět k několika formulačním změnám. § 85 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb. stanovil přispívání rodičů na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů s dovětkem, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Oproti předešlé právní úpravě § 915 zákona č. 89/2012 Sb. jasně stanovuje zásadně shodnou životní úroveň dítěte a rodičů. Tuto úpravu shledávám oproti § 85 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb. jako formulačně přesnější a efektivnější, neboť tím poskytuje oprávněnému dítěti jistotu, aby se domohlo práva na stejnou životní úroveň, jakou mají jeho rodiče. Předešlá právní úprava totiž obsahovala pouze výraz „právo podílet se na životní úrovni svých rodičů“. Oprávněnému však dikce zákona nezajišťuje možnost domáhat se shodné životní úrovně s rodiči. Ačkoliv je možné, že shodnou životní úroveň dítěte s rodiči zákonodárce zamýšlel, formulace uvedená v zákoně dává prostor pro negativní argumentaci.

Další důležitou změnou je stanovení „sankční výše výživného“. § 85a odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb. povazuje rodiče majícího příjmy z jiné než závislé činnosti, které podléhají dani z příjmu, prokázat soudu své příjmy a předložit podklady, na základě nichž soud zhodnotí jeho majetkové poměry; pokud povinný rodič tuto povinnost nesplní, považuje soud za jeho měsíční příjem částku ve výši 12,7násobku životního minima. Z dikce zákona č. 94/1963 Sb. však vyplývá, že svůj příjem je povinen rodič dokládat pouze tehdy, má-li příjmy z jiné než závislé činnosti, což vedlo při zkoumání příjmu povinného k mnoha nejasnostem. Naproti tomu hodnotím kladně novou, byť striktní úpravu v § 916 zákona č. 89/2012 Sb.,

³³ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 214

který stanoví, že pokud neprokáže povinný rodič k dítěti nebo jiný předek k nezletilému nesvéprávnému dítěti (výslovné zákonné rozšíření okruhu povinných subjektů) soudu řádně své příjmy (tedy veškeré příjmy, nejen příjmy z jiné než závislé činnosti), považuje soud za jeho průměrný měsíční příjem 25násobek částky životního minima.³⁴

3.1. Vzájemná vyživovací povinnost potomků a předků

Vyživovací povinnost doznala oproti dřívější úpravě systémové změny. Ustanovení o vyživovací povinnosti začínají § 910 zákona č. 89/2012 Sb., který v odst. 1 říká, že předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost. Tento mezigenerační vztah je deformován postupem doby v souvislosti se změnou socio-ekonomických poměrů a hodnotových systémů. Mladší generace si totiž zvykla na pomoc od starší, aniž si je vědoma povinností vůči nim, přinejmenším postarat se o ně ve stáří, kdy se nebudou schopni sami zajistit. Mladí si zvykli přijímat nejen finanční prostředky, ale také péči od rodičů a prarodičů, aniž by sami poskytovali určité protiplnění ve formě péče o tyto starší generace. Hlavním účelem ustanovení § 910 zákona č. 89/2012 Sb. je upomenout mladší generaci na skutečnost, že vyživovací povinnost má být vzájemná. Pak i ona je povinna postarat se o starší generaci, nikoliv od ní pouze čerpat.

Odstavce první a čtvrtý stanovují pravidla přednosti v hierarchii vyživovací povinnosti, resp. pořadí povinných. V odst. 2 § 910 zákona č. 89/2012 Sb. je zakotvena přednost vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti před vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem stojí v hierarchii nejvýše, neboť uspokojování potřeb nezletilých dětí je považováno za součást péče o všestranný rozvoj nové generace, o níž se dělí stát, občanské instituce a rodina, jak uvádí JUDr. Nová a JUDr. Těžká. Úkolem rodiny je pečovat o děti, zajistit jejich řádnou výchovu a uspokojení jejich kulturních a materiálních potřeb. Rodina jako základní socio-ekonomická jednotka plní vyživovací povinnost vůči dětem společně dle možností jednotlivých členů rodiny v rozsahu potřeb oprávněného.

³⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0. s. 215

Předpokládá se, že ve funkční rodině je vyživovací povinnost vůči oprávněnému plněna dobrovolně, a tudíž není třeba intervence soudního orgánu. Dobrovolné plnění spočívá převážně v naturálním plnění, kterým máme na mysli zajištění bydlení, ošacení, poskytování stravy oprávněnému, a pouze doplňkově mohou být oprávněnému poskytovány peněžité částky na úhradu určitých potřeb. Naopak v nefungujících rodinách bude nutné určit rozsah vyživovací povinnosti soudně, neboť samotný výraz „disfunkční rodina“ implikuje nutnost upravit rodinně právní poměry autoritativním soudním rozhodnutím, které povinnému uloží plnění vyživovací povinnosti ve formě peněžitých dávek a doplňkově naturálním plněním.³⁵ Odstavec třetí téhož ustanovení jedním dechem dodává, že vyživovací povinnost vzdálenějších příbuzných je podmíněna situací, kdy nemohou plnit bližší příbuzní. S výjimkou vztahu rodičů vůči dítěti mají primární vyživovací povinnost potomci před předky, jak praví odstavec čtvrtý.

V odstavci druhém až čtvrtém § 910 zákona č. 89/2012 Sb. je zakotvena chronologická posloupnost jednotlivých druhů vyživovacích povinností v konkurenčních případech. Priorita vyživovací povinnosti je odvislá od stupně příbuzenství a z dikce zákona jasně vyplývá, že vzdálenější předek plní až tehdy, nemůže-li svoji povinnost plnit oprávněnému generačně bližší příbuzný. Slovní spojení „nemohou-li ji plnit“ je nutné vykládat v souladu s posouzením schopností, možností a majetkových poměrů povinného. Zároveň platí následující posloupnost: rodiče mají vůči dítěti vyživovací povinnost před prarodiči či vzdálenějšími předky, bližší příbuzní mají vyživovací povinnost před vzdálenějšími a potomci mají přednostní povinnost před předky- s výjimkou poměru rodič-dítě.³⁶

3.2. Schopnost oprávněného sám se žít

Podle § 911 zákona č. 89/2012 Sb. se výživné přiznává, není-li oprávněný schopen sám se žít.³⁷ Otázka schopnosti sám se žít představuje v dnešní

³⁵ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 11.

³⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 562

³⁷ Srovnej: RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, s. 227. Právnické učebnice (C. H. Beck). ISBN 8071791822. s. 174

společnosti stále větší problém. Mnoho dětí, často i starších 30 let, bydlí s rodiči ve společné domácnosti, na kterou nepřispívají a nechávají o sebe pečovat. Tyto případy lze nazvat parazitováním dítěte na rodiči, resp. prarodiči. Vystěhovat dítě z rodinné domácnosti je však možné pouze na základě soudního rozhodnutí. Mnoho dětí však spoléhá na to, že jejich rodiče nepřikročí k soudnímu řešení situace, neboť by to pro ně bylo ponižující, a raději budou dále vyživovat své dítě, které už by ve svém věku mělo mít vlastní rodinu a vykonávat výdělečnou činnost pro vlastní zajištění výživy. Stále častější jsou případy, kdy děti kradou svým rodičům peníze či jídlo, protože pro ně plnění vyživovací povinnosti ze strany rodičů není dostačující. Soudní praxe též zaznamenává případy psychického či fyzického vydírání rodičů dětmi, kteří se snaží z vyživovací povinnosti co nejvíce vyzískat na úkor rodiče. Děti své jednání ospravedlňují argumentem zákonného ustanovení vyživovací povinnosti rodičů k dětem, avšak zapomínají na to, že tato povinnost je koncipována na základě principu dobrých mravů a při opačném stavu nelze vyživovací povinnost spravedlivě požadovat. Nátlak dětí či parazitování na rodičích rozhodně nelze považovat za mravné a v těchto případech je nezbytné posouzení soudu, zda je dítě schopno se samo živit a zprostit tak rodiče vyživovací povinnosti k němu.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku výslovně podmiňuje přiznání výživného neschopností oprávněné osoby postarat se o svoji výživu sama. Uplatnění nároku na výživné je omezeno principem dobrých mravů, avšak za nemravné se nepovažuje žádost dítěte o přiznání výživného, přestože dítě disponuje dostatečným majetkem, z nějž nabytý zisk spolu s příjmem z pracovní či jiné výdělečné činnosti však nedostačuje k výživě. Podmínkou vzniku vyživovacího vztahu je objektivní neschopnost oprávněného se sám o sebe postarat, avšak tento vztah může vzniknout i na základě pojmenované či nepojmenované smlouvy.³⁸

3.3. Nezletilý s vlastním majetkem

§ 912 zákona č. 89/2012 Sb. říká, že nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z něj spolu

³⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 562-563

s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. Smyslem tohoto ustanovení je zamezit absurdním argumentům při soudním řízení o výživném, kdy je na nezletilé nesvéprávné dítě kladen požadavek, aby zpeněžovalo svůj movitý i nemovitý majetek, z výnosu z něj se zaopatřilo a nemuselo tak žádat o výživné. Není v rozporu s dobrými mravy, aby nezletilé dítě žádalo o výživné, přestože vlastní určitý majetek, pokud zisk z něj spolu s jeho příjmy z výdělečné činnosti (zpravidla brigády aj.) nestačí k jeho výživě. Nezletilému nesvéprávnému dítěti vzniká nárok na výživné vůči jeho rodičům, ale může toto žádat i vůči svým prarodičům. Logicky se nabízí otázka, zda lze ustanovení § 912 zákona č. 89/2012 Sb. analogicky uplatnit i na ostatní typy vyživovacích povinností. V literárních zdrojích zazněl názor, že ani rozvedený manžel, který má povinnost plnit výživné by neměl být nucen rozprodávat majetek, který mu zajišťuje přiměřený životní standard a zpeněžovat jej jen proto, aby byl schopen plnit vyživovací povinnost. Naopak není v rozporu s dobrými mravy, aby z vyživovací povinnosti oprávněný manžel prodal a zpeněžil tak svůj majetek, který nespadá do okruhu nezbytných věcí, z jehož výnosu by pokryl alespoň částečně své životní potřeby.³⁹

3.4. Určení rozsahu výživného

Následující ustanovení se zabývá kritérii pro určení rozsahu výživného. Rozsahem výživného se v praxi míní určení konkrétní výše jeho dávek. Rozsah výživného můžeme tedy definovat jako výše a obsah jednotlivých dávek výživného, tedy kolik a co má povinný poskytovat oprávněnému.⁴⁰ Rozhodnými hledisky jsou, stejně jako tomu bylo v předešlé právní úpravě, odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, na druhé straně též schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Z dikce zákona vyplývá, že se určení výživného snaží zachovat spravedlivě vůči oběma stranám a hledět na to, zda a kolik je povinná strana plnit a na druhé straně, kolik může strana oprávněná požadovat na zajištění svých životních potřeb a přiměřené životní úrovně. Odstavec první je navíc doplněn odstavcem druhým, který blíže specifikuje požadavky na určení rozsahu výživného v tom smyslu, že soud musí zkoumat, zda

³⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 565

⁴⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 302. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 201.

se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či majetkového prospěchu, případně zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Tento odstavec poukazuje zejména na situace, kdy povinný záměrně neusiluje o lepší pracovní pozici ve snaze zkrátit oprávněného či se úmyslně zbavuje majetku či jej přesouvá tak, aby bylo oprávněnému přiznáno nižší výživné, než které by ve skutečnosti povinný byl schopen plnit. Na obranu povinného ustanovení dále říká, že je soud povinen přihlédnout ke skutečnosti, zda a do jaké míry povinný o oprávněného osobně pečuje.⁴¹

Shrneme-li ustanovení § 913 zákona č. 89/2012 Sb., hledí se ve srovnání s předešlou právní úpravou opět na tři základní kritéria: odůvodněné potřeby oprávněného, majetkové poměry oprávněného a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, z čehož vyplývá, že nelze hledět pouze na to, co oprávněný požaduje. Na druhou stranu se dikce zákona snaží zamezit tomu, aby oprávněný byl povinným na jeho právu krácen.

Řízení o určení rozsahu výživného se v případě nezletilého nesvéprávného dítěte řídí zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Soud při stanovení výše výživného dbá na pravidlo, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. To může být v mnoha případech trnem v oku oprávněného rodiče, který si žije „na vysoké noze“, ale nemá zájem či nechce platit oprávněnému dítěti dostatečné výživné. Zároveň platí, že jsou-li potřeby nezletilého dítěte odůvodněné, což pochopitelně musí doložit ve fázi dokazování před soudem, má mu být přiznáno výživné v plném rozsahu. Je tedy důležité, aby oprávnění nezletilé dítě předložilo takové důkazy, které odůvodňují jeho žádost o určení rozsahu výživného. Zpravidla takovými důkazy bývají účtenky či jejich kopie z obchodů s oblečením či potravinami, za vstupy na různé kulturní akce, za cestování veřejnou dopravou, za nájem a vedlejší náklady. Má-li dítě vedený účet u banky, je navíc soud oprávněn po bance požadovat, aby mu umožnila prostřednictvím výpisu z účtu sledovat transakce na účtu nezletilého a zjistit stav jeho konta. Může se totiž stát, že nezletilý disponuje finančními prostředky, z nichž je schopen sám se živit, ale chce vyzískat co nejvíce z rodičů jako přilepšení, na nějž ale nemá nárok. Na druhou stranu nesmí být po nezletilém požadováno, aby – má-li sice na účtu finanční prostředky, které však nedostačují

⁴¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 566

k jeho výživě, se z těchto finančních prostředků zaopatřil a nějak to krátilo jeho nárok na výživné. Takové jednání soudu by bylo v rozporu s dobrými mravy.

Ústavní soud se ve svém nálezu sp. zn. ÚS 2121/14⁴² zabývá ústavní stížností, kterou shledal jako odůvodněnou. Stěžovateli byla zvýšená částka výživného, kterou měl platit svému synovi, z 2 500,- Kč na 4 000,- Kč. Okresní soud v Opavě při rozhodnutí o návrhu na zvýšení výživného přisvědčil argumentaci vyživovaného syna, že údajně řádně pokračuje ve studiu na střední škole. To však nebyla pravda, neboť jeho četné absence a samoomluvené hodiny nelze považovat za řádné pokračování ve studiu. Z logiky věci vyplývá, že omlouvá-li si zletilý student hodiny sám, může si pro svoji absenci vymyslet jakýkoliv „závažný“ důvod, přestože pravým důvodem jeho nepřítomnosti ve škole je lhostejnost a lenost k řádnému studiu. Navzdory všemu však Okresní soud v Opavě při rozhodnutí vycházel ze zásady, že zletilé děti nejsou schopny se samy živit po dobu přípravy soustavným studiem na své budoucí povolání. Dále bylo argumentováno pokleslým příjmem matky vyživované osoby o částku 2 000,- Kč a zároveň zvýšením příjmu stěžovatele-povinného k vyživovací povinnosti. Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel včas a řádně odvolal. V odvolání stěžovatel uvedl, že považuje za nestandardní způsob, studuje-li jeho 22letý syn 3. ročník střední školy, přičemž má již spoustu zameškaných hodin. Soud první instance při posuzování skutkových okolností pochybil, neboť se spokojil s pouhým potvrzením střední školy o řádném studiu vyživované osoby a nezkoumal blíže okolnosti a historii studia. Krajský soud, k němuž stěžovatel podal odvolání, dokonce označil za irelevantní stěžovatelovu námitku, že vyživovaný syn studuje již 2. střední školy nemající charakter navazujícího studia, a potvrdil rozhodnutí okresního soudu v Opavě. První studovaná střední škola měla navíc zaměření na obor strojaře, kdežto aktuálně studovaná druhá střední škola je specializovaná obchodním směrem. Zde je jistě nutné dát stěžovateli za pravdu, neboť „věčného studenta“, který úmyslně prodlužuje dobu trvání svého středoškolského studia, aniž by toto přinášelo výsledek ve formě uspokojivých studijních výsledků či zakončení středoškolského vzdělání maturitní zkouškou, nelze považovat za oprávněnou osobu ve smyslu práva žádat o výživné či dokonce o jeho zvýšení. Navíc ve 22 letech již mnoho řádných studentů studuje vysokou školu. Ústavní soud v tomto případě shledal, že bylo porušeno právo na

⁴² nálezu Ústavního soudu ze dne 30. září 2014, sp. zn. II ÚS 2121/14

spravedlivý proces, neboť došlo ke svévolnému rozhodování soudů nižší instance. Ústavní soud zde výslovně poukazuje na ustanovení § 911 zákona č. 89/2012 Sb., který říká, že „výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen sám se živit“. Samozřejmě nelze poukazovat pouze na to, že v době projednávání tohoto případu bylo zletilému synovi 23 let, neboť samotné dosažení zletilosti není důvodem pro zánik vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti. Současně je však nutné posuzovat „schopnost se sám živit“ v případě zletilé osoby, u níž se očekává vyvíjení přiměřeného úsilí k dosažení samostatné výživy (nebrání-li mu v tom závažné okolnosti) ve srovnání s nezletilým oprávněným, zejména mladšího 15 let, který je logicky odkázán na výživu od rodičů a ani nemůže legálně vykonávat pracovní činnost. Zde obecné soudy při rozhodování vycházely ze skutečnosti, že vyživovanému synovi neumožňuje studium na střední škole samostatné obstarání výživy a tato skutečnost zakládá dokonce zvýšení výživného. K tomuto však Ústavní soud poukazuje na vydané usnesení ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13⁴³ „za situace, kdy studium nezletilého nenese znaky soustavnosti a cílevědomosti, nelze na rodiči spravedlivě požadovat, aby vynakládal peněžní prostředky, které by ve svém výsledku nepřispívaly k osobnímu rozvoji dítěte.“ Tento výrok je spravedlivý, neboť rodiče jsou sice povinni podporovat duševně i finančně dítě při jeho řádné přípravě pro budoucí povolání, avšak dítě nemůže práva na vyživovací povinnost zneužívat ve smyslu považování rodičů za „výdejnu peněz“ aniž by jakkoliv usilovaly o uspokojivý studijní prospěch a morálku. V každém individuálním případě soud musí posuzovat, zda zletilé či nezletilé dítě řádně navštěvuje vzdělávací zařízení, zda nemá nestandardní počet absencí a zda jeho studijní výsledky jsou uspokojivé stejně jako skutečnost, zda dítě záměrně nestuduje školy různých oborů za účelem prodloužit si studium a vyhnout se tak možnosti žít se sám. Ústavní soud seznal, že studium, které je pouze realizací zájmů vyživované osoby, nikoliv jeho soustavnou přípravou k budoucímu povolání ve smyslu realizace čl. 26 odst. 1. Listiny základních práv a svobod⁴⁴, nelze považovat za důvod pro oprávněný požadavek a vymahatelné vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Ze spisů vyplývá, že se obecné soudy vůbec nezabývaly otázkou oprávněnosti a opodstatněnosti vyživovací povinnosti. Obecné soudy rozhodly o zvýšení výživného, aniž by zkoumaly odůvodněnost samotné existence vyživovací povinnosti. Ústavní soud vyhověl stěžovatelově

⁴³ usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13

⁴⁴ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

ústavní stížnosti a svým nálezem zrušil rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě. Krajský soud v Ostravě musí případ posoudit znovu a je povinen zabývat se důkladným zjištěním odůvodněnosti existence vyživovací povinnosti, přičemž je vázán právním názorem Ústavního soudu.

Navíc existují situace, které si nezletilý oprávněný sám nezavinil: například vážný úraz a s ním spojená trvalá invalidita či zhoršení jeho sociálního či jiného postavení. V takových situacích dochází přirozeně i ke zvýšení životních potřeb oprávněného spojený se zvýšením nákladů na různé pečovatelské a jiné sociální a zdravotní služby, bez kterých se pro zachování přiměřeného životního standardu neobejde.⁴⁵

3.4.1. Majetkové poměry oprávněného

Jak již bylo výše napsáno, soud musí zkoumat majetkové poměry oprávněného. To znamená zjistit, zda odůvodněné potřeby oprávněného nejsou nebo nemohou být kryty jiným způsobem; pokud oprávněný pobírá různé sociální příspěvky nebo nárazově získá příjem mimořádně vysoký, avšak toto nestačí k zajištění přiměřeného životního standardu, je oprávněný žádat o výživné.⁴⁶ Přesto jsou tyto příjmy, byť nárazové a neefektivní, při stanovení rozsahu výživného brány v potaz.

3.4.2. Možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného

Na druhé straně stojí možnosti a schopnosti povinného. Právo vysvětluje pojem schopností povinného jako jeho subjektivní vlastnosti, které odvisí od jeho psychických a fyzických dispozic, závisí na jeho zdravotním stavu a nabytých zkušenostech a vědomostech. Možnosti povinného se naopak vážou na objektivní hledisko bez možnosti povinného je ovlivnit. Soud posuzuje objektivní a subjektivní hledisko povinného společně, nelze je oddělit, neboť schopnosti může povinný realizovat a rozvíjet pouze v rámci svých možností. Pro vysvětlení

⁴⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 567

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 568

uvedme příklad vystudovaného inženýra s letitou praxí v oboru a výbornými znalostmi v rámci své profese, který bohužel žije v regionu s vysokou nezaměstnaností a nízkými mzdovými podmínkami. Takový člověk i při svých nejlepších schopnostech bude mít velké potíže najít pracovní místo v regionu, v němž žije, a tedy i potíže moct plnit vyživovací povinnost vůči oprávněné osobě. Je tedy nutné, aby soud posuzoval celkový socio-profesní profil povinného, nikoliv pouze jednu stránku věci. Soud pochopitelně posuzuje i to, zda je povinný osobou samostatně výdělečně činnou či zda výdělečnou činnost vykonává v zaměstnaneckém poměru, zda má jedno či více zaměstnání a zda vedle toho pobírá nějaké sociální dávky. Dále se zohledňuje dosažená profesní kvalifikace povinného a v případě její absence soud zjišťuje, zda může povinný absolvovat různé rekvalifikační kurzy či využít pomoci dotované úřady práce.⁴⁷

Vedle schopností a možností povinného je nutné zjistit i jeho majetkové poměry. Kritérium majetkových poměrů zavedla až novelizace zákona č. 94/1963 Sb., o rodině v roce 1998. Zákon č. 89/2012 Sb. zobecnil kritérium majetkových poměrů povinného jako jedno z hlavních kritérií při určení rozsahu výživného, v čemž shledávám podstatnou změnu oproti dřívější právní úpravě, kdy toto kritérium bylo spíše upozaděno. Zkoumání majetkových poměrů má totiž vést k celkovému posouzení ekonomické situace povinného a zamezit tak situaci, kdy povinný bude před soudem vykazovat nízké či nulové příjmy, přitom fakticky bude vlastnit majetek v takové výši, z něž je schopen plnit vyživovací povinnost.⁴⁸ V praxi se nezdá se shledáme se situací, kdy se k vyživovací povinnosti povinný dohodne se svým zaměstnavatelem, že na jeho výplatní pásku uvede minimální příjem, přičemž mu jeho skutečný příjem vyplatí „bokem“. Pro soud je však velmi obtížné dokázat povinnému, že záměrně činí vše pro to, aby oprávněnou osobu zkrátil na jeho právu výživného; musí tedy vedle příjmů povinného zjistit, jaký movitý a nemovitý majetek a v jakém rozsahu vlastní.

⁴⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 568

⁴⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 569

3.4.2.1. *Vzdání se výhodnějšího zaměstnání a nepřiměřená majetková rizika*

Neméně důležité je také posouzení hlediska, zda se povinný nevzdal bez vážného důvodu výhodnějšího zaměstnání či zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Zde se zkoumají zavinění okolností povinného; může jít například o situaci, kdy povinný promine dlužníkovi dluh, z něž by mohl mít majetkový prospěch a plnit tak vyživovací povinnost; dále situace, kdy se povinný vzdá nároku na náhradu škody či odmítnutí dědictví- toto jsou příklady majetkového prospěchu, kterého se povinný dobrovolně a bezdůvodně vzdá. Přitěžující okolností je také jednání povinného ve smyslu bezdůvodné a časté změny zaměstnání či práce na nižší pracovní pozici než by odpovídalo jeho možnostem a schopnostem. Rozhodně bude povinnému k tíži i skutečnost, že žije pouze z úspor či na dluh, případně že nepracuje vůbec. Na druhou stranu je nutné, aby soud pečlivě zkoumal důvody jednání povinného a nerozhodoval vůči němu šikanózně či jej nesankcionoval. Pokud však soud neshledá žádný závažný důvod k jednání povinného, vychází při určení rozsahu výživného z částky, jaké by povinný dosahoval při náležitém využití svých schopností a možností. Smyslem této právní regulace je zamezit lhostejnému či dokonce nemravnému jednání povinného za účelem krátit nárok oprávněné osoby.⁴⁹

V návaznosti na předešlé odstavce bych ráda zmínila případ, který došel až k Ústavnímu soudu, který v nálezu sp. zn. II. ÚS 1846/09 ze dne 24. 11. 2009⁵⁰ rozhodl, že bylo porušeno základní právo na spravedlivý proces. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítal, že soud při stanovení rozsahu výživného na jeho nezletilé dítě nevycházel z průměrného měsíčního výdělku, kterého stěžovatel prokazatelně dosahoval u svého zaměstnavatele, přičemž tento průměrný měsíční výdělek činil pouhých 8 860,- Kč, z nichž hradil 2 700,- Kč za bydlení v podnájmu a dále má ještě vyživovací povinnost vůči nezletilé a zletilé dceři. Soudy však podle stěžovatele neposuzovaly jeho celkovou ekonomickou situaci, nýbrž nesprávně vycházely z jeho pravděpodobného výdělku, kterého by dosahoval, kdyby přijal některé z vhodných zaměstnání nabízených na současném trhu práce s přihlédnutím k jeho možnostem a dovednostem. Ústavní soud dal za pravdu stěžovateli a konstatoval, že soudy nižší instance se v jeho případě

⁴⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 569

⁵⁰ nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09

dopustily porušení zásad spravedlivého procesu, neboť vůbec nereflektovaly námitku stěžovatele uvedenou v odvolání, že pracovní místa jimi uvedená v platových nabídkách mu nejen nezaručují vyšší výdělek než jeho současná pracovní pozice, avšak se navíc jedná o zaměstnání na dobu určitou (což stěžovateli nezaručuje trvalý a pravidelný příjem) nebo o poloviční úvazek. Odvolací soud neumožnil stěžovateli, aby svoji námitku před ním uplatnil a zamítnutí stěžovatelovy námitky neodůvodnil ani v odůvodnění rozsudku. Ústavní soud též přisvědčil skutečnosti, kterou je nutné vzít v potaz, a sice že stěžovatel má celkem 3 vyživovací povinnosti, které dosud vždy bez potíží plnil, a považuje za riskantní vzdát se pracovního poměru na dobu neurčitou, který zastává již 4 roky, aby se ucházel o pracovní poměr na dobu určitou, u nějž však nemá jistotu, že se mu jej podaří získat a do tohoto poměru nastoupit. Soudy nižší instance se navíc vůbec nezabývaly celkovou ekonomickou situací stěžovatele, nýbrž vždy pouze konstatovaly, že stěžovatel by se měl do budoucna vzdát svého současného zaměstnání, má-li možnost ucházet se o zaměstnání jiné, byť nemá jistotu, že jej získá. Ústavní soud konečně svým nálezem rozhodl ve prospěch stěžovatele s uvedením, že rozhodnutí soudů nižšího stupně byly spíše projevem jejich libovůle, neboť nebyly založeny na dostatečném a úplném zjištění skutkového stavu a navíc se odvolací soud bezdůvodně odmítl zabývat odvolacími námitkami stěžovatele, byť je uplatnit důvodně, řádně a včas. Ústavní soud v nálezu též judikoval, že absence řádného odůvodnění v rozhodnutí soudu zakládá nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale též protiústavnost.

Soudní praxe se zabývá také problematikou podnikatelského rizika na straně povinného. Povinný, který je podnikatelem, může svým jednáním v rámci podnikatelské činnosti podstupovat nepřiměřená majetková rizika. Díkce zákona však jasně říká, že se musí jednat o nepřiměřené riziko, z čehož vyplývá, že běžné podnikatelské riziko není v rozporu s dobrými mravy a je povoleno. Za nepřiměřené majetkové riziko lze považovat například to, že podnikatel koupí investiční nástroje v rozporu s principy obezřetného investování či je jinak marnotratný.⁵¹

A konečně posledním hlediskem, které soud musí brát v potaz, je osobní péče a péče o rodinnou domácnost. Pokud povinný o oprávněného osobně pečuje,

⁵¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 570

popřípadě pečuje o rodinnou domácnost, může soud přiměřeně rozsah výživného snížit či svolit k částečnému naturálnímu plnění.⁵²

3.5. Pluralita povinných

Zákon myslí i na situaci, kdy má vůči oprávněnému vyživovací povinnost více povinných; pak je rozsah jejich vyživovacích povinností určen rozsahem jejich majetkových poměrů, schopností a možností jakož i majetkový poměrů, schopností a možností ostatních povinných osob. Toto ustanovení odpovídá dřívější právní úpravě s drobnými formulačními úpravami. Dikce zákona říká, že se jedná o dílčí povinný závazek všech osob stanovený na základě proporcionality, který rozhodně nelze považovat za solidární, neboť se různí jednotlivé majetkové poměry, jakož i schopnosti a možnosti každé z oprávněných osob. V souvislosti se soukromoprávní rekonstrukcí zde však došlo k zobecňující formulační úpravě. Zatímco zákon č. 94/1963 Sb. v souvislosti s více povinnými hovořil o příbuzných v témže stupni, zákon č. 89/2012 Sb. pluralitu povinných osob generalizuje a připouští dvě možnosti: vyživovací povinnost více dětí vůči jednomu rodiči a vyživovací povinnost prarodičů vůči jednomu vnukovi.⁵³ Oba zmíněné případy však umožňují -s přihlédnutím k celkové ekonomické situaci povinných- soudu přiznat povinnost rozdílného plnění jednotlivých povinných. Pro přiblížení uveďme situaci, kdy má starý, nemocný rodič dva potomky, přičemž jeden o něj osobně pečuje a druhý nikoliv. Potomkovi osobně pečujícímu může být soudem uložena vyživovací povinnost nikoliv finančně, avšak nepečujícímu potomkovi soud uloží povinnost finančního plnění vůči rodiči. V obou případech a za podmínky, že se nejedná o nezletilé dítě bez plné svéprávnosti, se řízení o určení rozsahu výživného zahajuje na návrh oprávněné osoby a soud je vázán jeho návrhem.⁵⁴

⁵² ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 570

⁵³ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 573-574

⁵⁴ FIALA, Josef. *Občanské právo. 2.*, aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, s. 965; Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7. s. 896.

3.6. Shodná životní úroveň dítěte s rodiči

V předešlých odstavcích zaznělo důležité ustanovení, které říká, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Kritérium shodné životní úrovně předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Odstavec druhý zároveň jedním dechem dodává, že je dítě povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. k tomuto ustanovení sděluje, že jde opět o přepis dosavadní právní úpravy s formulačními změnami. Příjem rodiče se vždy posuzuje jako alespoň průměrný příjem, kterého dosahují osoby vykonávající práce stejného druhu jako rodič dítěte. Důležitou roli ve sledování a posuzování průměrných příjmů hraje Český statistický úřad a Ministerstvo práce a sociálních věcí, které sledují příjmy jednotlivých povolání v závislosti na jednotlivých regionech.⁵⁵

3.6.1. Výklad pojmů rodiče a dítěte

Při rozboru pojmu „životní úroveň dítěte“ je třeba pozastavit se nad pojmy „dítě“ a „rodič“. Pro účely občanského zákoníku je pojem dítěte definován jako nejbližší potomek, tzn. osoba příbuzná v prvním stupni příbuzenství v přímé linii, přičemž speciální ochrany požívá nezletilá osoba, která nedosáhla plné svéprávnosti, avšak právo poskytuje ochranu i dětem zletilým a svéprávným ve světle celoživotního příbuzenského poměru dítěte vůči rodičům. V zákoně č. 89/2012 Sb. není pojem dítěte výslovně definován, avšak se v něm hovoří o dětech nezletilých nesvéprávných, dále o dětech počatých, společných a osvojovaných. Nesvéprávné nezletilé dítě požívá zvýšené občanskoprávní ochrany: speciální úprava započtení, zásada nevratného spotřebovaného výživného, klauzule změněných poměrů. A contrario je však v zákonném ustanovení použit pouze pojem dítě, a proto se ustanovení vztahuje na zletilé i nezletilé děti.⁵⁶

Rodiči dítěte jsou otec a matka. Matkou dítěte je žena, která dítě porodila a otcem je muž, jemuž svědčí jedna ze zákonných domněnek otcovství. Dále zákon

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 575

⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 576

za rodiče považuje osvojitele na základě rozhodnutí soudu o osvojení. Ze zákona vyplývá, že vyživovací povinnost není solidární povinností a je tedy posuzována u každého z rodičů samostatně v rámci jeho možností, schopností a majetkových poměrů.⁵⁷ Nemůže být tedy stejná vyživovací povinnost žádána po rodiči s příjmem 12 000,- Kč bydlícího v malé garsonce jako po rodiči dosahujícího pravidelného měsíčního příjmu 30 000,- Kč vlastního byt 3+1. Současně platí, že rozsah vyživovací povinnosti se rozšiřuje druhému rodiči, pokud první nemůže z objektivních důvodů vyživovací povinnost plnit. Důležité je ujasnit skutečnost, že vyživovací povinnost není součástí rodičovské odpovědnosti a trvání práva na výživné není omezeno okamžikem dosažení zletilosti či nabytí plné svéprávnosti dítěte. Na vyživovací povinnosti nemění nic ani eventuální jmenování poručníka, neboť ten sice může o dítě pečovat jako by mu bylo svěřeno trvale do péče, avšak nemá vůči dítěti vyživovací povinnost- tu má stále jeho biologický rodič. Rodiče nezbavuje vyživovací povinnosti ani případné svěřením dítěte do rukou pečující osoby- té je povinen rodič platit výživné na dítě, o něžž pečuje.⁵⁸

3.6.2. Osoba pečující o dítě

O dítě pečující osoba pak může po povinném rodiči vymáhat výživné, které použije na zajištění potřeb dítěte, jež jí bylo svěřeno do péče. Vyživovací povinnost rodiči zůstává i v případě, že bylo dítě svěřeno do pěstounské péče.⁵⁹ Přesto v případě pěstounství nastává odchylná právní regulace, neboť v tomto případě není rozsah výživného určen kritériem shodně životní úrovně rodičů a dítěte, nýbrž kritériem odůvodněných potřeb dítěte.⁶⁰ Pěstounovi je rovněž vyplacen příspěvek ve výši 4násobku částky na osobní potřeby dítěte při jeho

⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 576-577

⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 577

⁵⁹ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, s. 226. ISBN 80-85647-84-2. s. 115-116

⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. 575 s

převzetí.⁶¹ Zákon počítá také s možným svěřením dítěte do ústavní či ochranné výchovy, soud povinnému rodiči určí rozsah výživného.⁶²

3.6.3. Podnikající rodič, nezaměstnaný rodič a rodič ve výkonu trestu

Judikatura se zabývá třemi typy problematických situací: rodič podnikatel, nezaměstnaný rodič a rodič ve výkonu trestu.

3.6.3.1. Podnikající rodič

V prvním případě nastává problém, kdy podnikající rodič vykazuje podle svého daňového přiznání ztrátu či pouze minimální příjmy; soud však nemůže hledět pouze na vykazované příjmy podnikajícího rodiče, nýbrž na jeho celkovou ekonomickou situaci, tedy i na úroveň jeho bydlení, životního stylu, na způsob trávení dovolené i na to, zda vlastní nějaký hodnotnější nemovitý majetek či luxusní automobily. Honosnější bydlení či luxusní automobily totiž představují zbytečný majetek, který neslouží k uspokojení základních potřeb a soud již v několika případech seznal, že se povinný rodič bez něho může obejít, tedy ho může zpeněžit a za výnos z jeho prodeje poskytnout plnění výživného. Pokud podnikající rodič zaměstnává zaměstnance, kteří pro něj pracují, soud zkoumá počet těchto pracovníků včetně výší jejich platů. Soud ve své rozhodovací činnosti judikoval, že při posuzování rozsahu vyživovací povinnosti podnikajícího rodiče není rozhodující, zda rozdíl mezi jeho příjmy a výdaji je kladný či záporný, avšak je nutné zkoumat, zda se jedná o výdaje nezbytné k realizaci podnikatelské činnosti či zda se jedná o výdaje, jimiž se zisk pouze umocňuje.⁶³

3.6.3.2. Nezaměstnaný rodič

Mnohem více problematickým případem se však jeví rodič, který není zaměstnaný; ten totiž zpravidla nevykazuje žádný příjem ani majetek, jenž by

⁶¹ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 116

⁶² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 577

⁶³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 577-578

mohl zpeněžit a z výnosu jeho prodeje plnit vyživovací povinnost. V tomto případě se uplatní zásada dobrých mravů, v jejímž světle soud zjišťuje, zda povinný rodič objektivně nemohl práci najít (odůvodněním může být špatný zdravotní stav, stáří, region s vysokou nezaměstnaností či nízkými odměnami za práci) či zda jsou tyto důvody subjektivní povahy, což je pro povinného rodiče přitěžujícím faktorem (situace, kdy je rodič evidován na úřadu práce či ani to ne a nechce pracovat či pracuje „načerno“). Pokud soud shledá příčiny nezaměstnanosti povinného rodiče v důvodech objektivního rázu, posuzuje příjem povinného pouze jako příspěvek v nezaměstnanosti a neuplatní se sankce. Pokud se však důvody nezaměstnanosti povinného rodiče ukážou jako neobjektivní, soud posoudí příjem povinného ve výši, jaké by příjem povinného dosahovat mohl, kdyby v daném místě a čase vykonával výdělečnou činnost odpovídající svým schopnostem a možnostem. Díkce zákona se snaží zamezit tomu, aby se povinný rodič nechal bezdůvodně zaevidovat na úřadu práce jako nezaměstnaný ve snaze zkrátit oprávněnou osobu na výživném. Vzhledem k hrozbě sankce si alespoň část rodičů rozmyslí případné jednání v rozporu s dobrými mravy. Soud judikoval také závěr, že nezaměstnaný rodič je povinen hledat si vhodné zaměstnání i ve vzdálenějším městě, pokud by zde měl možnost ubytování či dobrého denního dopravního spojení. Liberačním důvodem pro snížení či zrušení výživného nezaměstnaného rodiče může být hrozba, že by se plněním vyživovací povinnosti povinný rodič dostal pod hranici životního minima; toto pouze dokládá názor literatury i soudní praxe, že každý člověk- tedy i osoba z vyživovací povinnosti povinná- má právo na přiměřený životní standard a nesmí mu být upřen.⁶⁴

3.6.3.3. *Rodič ve výkonu trestu*

A konečně posledním, třetím případem problematického povinného rodiče je ten, který je ve výkonu trestu, případně v dlouhodobé vazbě. I za této situace soud zkoumá, zda je povinný rodič pracovně zařazen⁶⁵; pokud není přípustný výkon práce, dochází k pozastavení vyživovací povinnosti či zvýšení vyživovací povinnosti druhému rodiči či je vyživovací povinnost stanovena dalším

⁶⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 578

⁶⁵ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 122

příbuzným oprávněného. Pokud se jedná o případ, kdy je povinný ve výkonu trestu odnětí svobody či ve vazbě právě pro trestný čin zanedbání povinné výživy či za jiný trestný čin proti dítěti, má být výživné v plné výši po dobu výkonu trestu či trvání vazby zachováno, což judikatura odůvodňuje názorem, že rodičovskou liknavost a nezodpovědnost nelze přičítat k tíži nezletilému dítěti, které za jednání svých rodičů nemůže. Pro účely stanovení rozsahu výživného se v tomto případě posuzují schopnosti a možnosti povinného před nástupem do výkonu trestu či vzetím do vazby. V případech, kdy povinný rodič není ve vězení pro trestný čin vůči dítěti, soud může pokládat nastalou situaci za změnu poměrů a dle toho upravit rozsah vyživovací povinnosti.⁶⁶

Shodná životní úroveň rodičů s dítětem je kritérium aplikačně preferované před hlediskem odůvodněných potřeb dítěte. Životní úroveň rozumíme souhrn hmotných i duchovních potřeb subjektu zahrnující úroveň výživy, ošacení, bydlení, kulturní, zdravotní a sociální péče. Jak již bylo několikrát řečeno, pro účely stanovení rozsahu výživného je nutné zkoumat celkovou ekonomickou situaci povinného rodiče tak, aby byla co nejpřesněji zjištěna jeho životní úroveň, na základě níž bude stanoveno plnění vůči dítěti. Zákonné ustanovení praví, že je dítě oprávněno podílet se na životní úrovni rodičů, tedy obou rodičů, nikoliv jen jednoho z nich, což implikuje nutnost posouzení životní úrovně každého z rodičů samostatně.⁶⁷

3.6.4. Tabulkové určení rozsahu vyživovací povinnosti

V cizích zemích jako je Rakousko a Německo jsou pro účely stanovení rozsahu výživného zavedeny tabulky, kterými je standardizována vyživovací povinnost. Tyto tabulky zavazují k plnění vyživovací povinnosti v jejich rámci. Na rozdíl od německy mluvících zemí naše právní úprava pracuje pouze s paušalizovanými tabulkami obsahující pouze doporučující výši výživného, což je výsledek práce Ministerstva spravedlnosti ČR. Tato doporučující tabulka stanoví procentuální rozmezí výše výživného z čistého měsíčního příjmu

⁶⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 579

⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. 579 s

povinného rodiče. Doporučující tabulka je odstupňována 5 stupni: pro dítě ve věku 0-5 let je dána výše výživného procentuálním rozmezím 11-15% z čistého měsíčního příjmu povinného rodiče, pro dítě ve věku 6-9 let je procentuální rozmezí 13-17%, pro dítě ve věku 10-14 let rozmezí výše výživného činí 15-19%, pro dítě ve věku 15-17 let se pohybuje mezi 16- 22% a poslední kategorií je věková skupina 18 a více let, pro kterou je stanovena procentuální hranice mezi 19-25 %.⁶⁸ Toto odstupňování v závislosti na věku oprávněného dítěte má logický základ, neboť je jasné, že dítě ve věku 6-9 let bude mít daleko nižší životní nároky než dítě 17leté, které vyžaduje větší kulturní či stravovací zajištění souvisící s přirozeným vývojem člověka a jeho potřebami. 17leté dítě bude vyžadovat nákladnější a kvantitativně vyšší ošacení, jistě bude chtít trávit čas s přáteli na kulturně nákladnějších akcích než kupříkladu 7letý školák, také investice do vzdělání 17letého dítěte budou vyšší, neboť s přibývajícím věkem roste množství učebnic a jiných dražších školních pomůcek stejně jako různé jazykové kurzy.

3.7. Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Nyní se zabývejme vyživovací povinností dětí k rodičům. Tato povinnost je důsledkem vzájemné úcty, slušnosti a morálky, která platí nejen pro rodiče ve vztahu k dětem, ale též naopak. Ve srovnání s vyživovací povinností rodičů vůči dětem však tato nedosahuje takové intenzity, je slabší.⁶⁹ Soud při posuzování tohoto typu vyživovací povinnosti rozeznává dvě situace: žije-li dítě s rodiči v jedné rodinné domácnosti či nikoliv.

Pokud dítě s rodiči sdílí společnou rodinnou domácnost, je povinno podílet se na jejím chodu za současného předpokladu, že je o dítě řádně pečováno. Povinnost podílet se na chodu rodinné domácnosti pro dítě znamená vnášet nejen vlastní pravidelnou práci, ale též finanční prostředky, pokud je získává výdělečnou činností. Tento případ však není vyživovací povinností, nýbrž určitou spoluúčastí dítěte na chodu rodinné domácnosti, protože plnění dítěte zde neslouží k uspokojování osobních potřeb rodiče, ale k úhradě společných potřeb rodiny.

⁶⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 580

⁶⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 580

Pokud však dítě žije ve vlastní domácnosti, přistoupí se k určení rozsahu vyživovací povinnosti dítěte k rodičům v pravém slova smyslu.

3.7.1. Slušná výživa

Dikce zákona jasně stanoví dítěti povinnost zajistit svým rodičům slušnou výživu. Zároveň však upozorňuje, že tato povinnost dítěti automaticky nenastává okamžikem, kdy dosáhne zletilosti a je schopno se samo živit. Dítě je povinno vůči rodiči až ve chvíli, kdy se rodič ocitne ve stavu odkázanosti na pomoc a výživu od dítěte, tedy v situaci, kdy není schopen se sám o sebe postarat a živit se. I tak však vyživovací povinnost není primární, neboť na prvním místě se v situaci odkázanosti rodiče aktivizuje a uplatní vyživovací povinnost mezi manžely. V praxi to znamená, že pokud se o sebe není rodič schopen postarat např. z důvodu nízkého invalidního či starobního důchodu, je primárně povinen k výživě jeho manžel, pokud tento není či není schopen vyživovací povinnost vůči druhému manželovi plnit, pak teprve nastupuje vyživovací povinnost dítěte vůči rodiči. Důležité je v této souvislosti připomenout fakt, že dítě není povinno zajistit svým rodičům stejnou životní úroveň jako má ono samo (a contrario rodič je povinen zajistit dítěti shodnou životní úroveň jako má on sám). Ani zákon č. 89/2012 Sb. neobsahuje bližší specifikaci pojmu slušná výživa a stejně jako předchozí právní úprava výklad tohoto pojmu přenechává na aktivní judikатурní činnosti soudů. Dosud bylo judikováno, že se slušnou výživou rozumí nejen úhrada nejnutnějších životních potřeb, ale také úhrada potřeb odpovídajících průměrnému životnímu standardu, čímž se myslí strava, adekvátní bydlení, ošacení a zabezpečení kulturní, sociální i zdravotní. Pokud je jedno dítě povinno plnit vyživovací povinnost vůči oběma rodičům, stanoví soud rozsah výživného pro každého oprávněného rodiče samostatně, aniž by bral v potaz, zda spolu rodiče žijí ve společné domácnosti či nikoliv. Pokud je k rodičům povinno více dětí, tj. sourozenců, plní každé dítě svůj závazek na principu dílčím, jelikož vyživovací povinnost není solidární povahy.⁷⁰

⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 580-581

3.7.2. Osvojení ve světle vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost je zákonem upravena i v souvislosti s institutem osvojení, neboť se vztahuje i na osobu osvojitele a osvojence. Je-li osvojen nezletilý nesvéprávný, vzniká mezi ním a jeho osvojitelem poměr, které lze přirovnat jako vztah mezi biologickými rodiči a dítětem⁷¹ a pro účely stanovení rozsahu vyživovací povinnosti je tento vztah koncipován na fikci pokrevnosti⁷². Z toho lze lehce odvodit, že osvojený má vyživovací povinnost pouze vůči svým osvojitelům, kteří plní roli jeho biologických rodičů; ke skutečným biologickým rodičům osvojení nevzniká žádná vyživovací povinnost. Především se však týká pouze osvojence, kterým je nezletilý nesvéprávný. Jedná-li se o osvojence, kterým je nezletilá, avšak svéprávná osoba či osoba zletilá, platí, že vyživovací povinnost osvojence vůči jeho předkům osvojením nezaniká, nýbrž nadále subsidiárně trvá pro případ, že není jiných osob, které by plnily vyživovací povinnost vůči biologickým rodičům osvojeného.⁷³

3.7.3. Dobré mravy

Vše, co se stanoví rozsahu vyživovací povinnosti týče, je však chráněno principem dobrých mravů, na jehož základě nemůže být výživné přiznáno, bylo-li by takové rozhodnutí v rozporu s dobrými mravy.⁷⁴ Tzn., že výživné nemůže být přiznáno rodičům, kteří se vůči dítěti dopustili porušení rodičovské odpovědnosti trestněprávním způsobem ve smyslu týrání, zneužívání či zanedbávání.⁷⁵

⁷¹ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 108

⁷² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 581-582

⁷³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 582

⁷⁴ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 12

⁷⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 582

3.8. Nevyvratitelná domněnka o výši průměrného měsíčního příjmu povinného

Důležitým ustanovením v oblasti vyživovací povinnosti je § 916 zákona č. 89/2012 Sb., které chrání oprávněnou osobu před úmyslným krácením ze strany povinného. Zákon stanoví nevyvratitelnou domněnku o výši průměrného měsíčního příjmu povinného ve výši 25násobku životního minima, pokud povinný neprokáže v řízení o vyživovací povinnosti rodiče nebo jiného předka k dítěti řádně své příjmy předložením všech listin a podkladů pro posouzení jeho majetkových poměrů, ani neumožní soudu zjištění jeho majetkových poměrů. Toto ustanovení má funkci motivační a sankční. Motivační povahu ustanovení lze spatřit ve snaze motivovat povinného rodiče či jiného předka, aby soudu včas a řádně předložil veškeré listiny dokládající jeho příjmy a usnadnil tak rozhodnutí soudu o určení rozsahu výživného.⁷⁶ Sankční charakter spočívá v tom, že pokud povinný rodič či jiný předek (typicky prarodič) řádně a včas nedoloží soudu listiny dokládající jeho příjem, je postižen automatickým stanovením jeho příjmu ve výši 25násobku životního minima, což může být příjem několikanásobně převyšující jeho skutečný příjem. Podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu činí výše životního minima 3 410,- Kč, 25násobek by znamenal příjem povinného ve výši 85 250,- Kč, z něhož by soud určil výši výživného.⁷⁷ Takového příjmu (ba ani poloviny) však převážná většina obyvatel ČR nedosahuje a je zjevné, že toto kogentní ustanovení plní sankční funkci vůči povinným osobám, které by chtěli zastírat své skutečné příjmy nebo by nespolupracovali se soudem.

Oproti dřívější právní úpravě v zákonu o rodině zde došlo k navýšení fikce příjmu povinného s cílem zefektivnit zjišťování příjmu povinné osoby. Tato nevyvratitelná domněnka o příjmu povinného je však kogentním ustanovením a vztahuje se pouze na vyživovací povinnost rodiče vůči nezletilému i zletilému dítěti a jiného předka vůči nezletilému nesvéprávnému dítěti; na jiné druhy vyživovacích povinností se toto ustanovení nevztahuje a nelze jej tedy aplikovat

⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 584-585

⁷⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 587

ve světle extenzivního výkladu ustanovení § 916 zákona č. 89/2012 Sb., který zde není přípustný.⁷⁸

3.8.1. Doložení příjmu

Doložením příjmu se pro účely § 916 zákona č. 89/2012 Sb. rozumí všechny druhy příjmů dle předpisů soukromého i veřejného práva. Dle daňových předpisů se příjmy rozumí pravidelné i jednorázové příjmy bez ohledu na jejich nárokovatelnou a bez ohledu na to, zda je od zaměstnavatele dostává zaměstnanec či jiná osoba. Příjmy jsou tedy myšleny nejen příjmy z pracovního poměru a z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, ale též příjmy za práci členů družstev, příjmy ze služebního či členského poměru, příjmy společníků a jednatelů kapitálových i osobních obchodních společností; tyto příjmy jsou pro účely dokazování před soudem doložitelné tzv. výplatními páskami od zaměstnavatele. Dále se jedná o příjmy z jiné než závislé činnosti, čímž máme na mysli příjmy z podnikání a z jiné než samostatně výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z pronájmu a ostatní příjmy.⁷⁹

3.8.2. Druhy příjmů

Zastavme se krátce u jednotlivých druhů příjmu a objasněme si, co do jednotlivých druhů spadá. Příjmem z podnikání se pro účely stanovení rozsahu výživného rozumí například příjmy ze živností, podíly společníků na veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku. Příjmy z jiné samostatné výdělečné činnosti zahrnují příjmy z poskytnutí nebo z užití práv z průmyslového či jiného duševního vlastnictví, autorských práv, včetně příjmů z vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných uměleckých děl, dále též příjmy znalce, tlumočnicka či insolventního správce. Posuzování příjmů z jiné samostatné výdělečné činnosti se týká zejména rozvodových kauz mediálně známých umělců, kteří s manželem mají dítě či děti a kteří vedou spor o rodičovskou péči a o určení rozsahu výživného. Často je cílem jednoho z manželů

⁷⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 585

⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 585-586

získat ze strany mediálně známé osobnosti co nejvyšší výživné. Pod příjmy z kapitálového majetku subsumujeme podíly na zisku z majetkových podílů, výnosy z držby cenných papírů, úroky a jiné výnosy z vkladů, dávky penzijního připojištění, úroky a jiné výnosy z poskytnutých půjček aj. Důležitým typem příjmu jsou příjmy z pronájmu nemovitých věcí a bytů, případně jejich částí, jakož o příjmy z pronájmu movitých věcí. Do kategorie ostatních příjmů pak zařadíme další příjmy zvyšující majetek, například příjmy z příležitostných činností, příjmy z převodů vlastní nemovitosti, bytové jednotky či spoluvlastnického podílu na nich, též výhry v loteriích, sázkách a jiných soutěžích. Pokud je povinným podnikajícím rodič, dokládají se jeho příjmy nejen daňovým přiznáním, ale v případě jeho spoluúčasti na obchodní společnosti též daňovým přiznáním dané obchodní společnosti nebo účetní závěrkou. Soud může též pro účely správného stanovení rozsahu výživného požádat banku, spořitelnu či jiný peněžní ústav, u něhož má povinný vedený účet, aby mu tento peněžní ústav poskytl údaje o účtu povinného, případně sdělil číslo účtu povinného.⁸⁰

3.9. Tvorba úspor

Zákon myslí i na situaci, kdy bude oprávněné nezletilé nesvéprávné dítě navrhnout soudu, aby do rozsahu výživného byla jako odůvodněná potřeba zahrnuta i tvorba úspor. Opět zde soud zkoumá, zda je schopen takovou vyživovací povinnost povinný plnit s ohledem na jeho majetkové poměry. Díkce zákona stanoví oboustranný konsensus rodičů na zřízení účtu, na který budou nezletilému nesvéprávnému dítěti ukládat peníze jako jeho úspory. Pokud se rodiče nedohodnou, mohou požádat o rozhodnutí soud či může být výživné plněno k rukám osoby, které je dítě svěřeno do péče. Stále však platí, že tyto úspory přechází do vlastnictví dítěte, jsou jeho jměním.⁸¹ Při výkladu ustanovení o tvorbě úspor je třeba upozornit na spotřební charakter výživného. V devadesátých letech minulého století se právní praxe držela názoru, že dítěti má být stanoveno jen takové výživné, které je dítě schopno v daném období skutečně

⁸⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 586

⁸¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 587-588

spotřebovat.⁸² V tomto pojetí však výživné svojí výši nemělo ani nemohlo stačit k tvorbě úspor.

Oproti dřívějšímu právnímu názoru však nynější dikce zákona tvorbu úspor, tedy přiznání vyšší než pouze spotřební výše výživného jasně připouští v § 917 zákona č. 89/2012 Sb. Přípuštění tvorby úspor v rámci stanovení rozsahu výživného se projevilo i v rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 50 P 336/2006⁸³, kdy soud rozhodl o stanovení výše výživného částkou 40 000,- Kč ve prospěch oprávněného dítěte, což je částka, která zcela jistě přesahuje kdysi preferovaný spotřební charakter výživného. Soud v tomto případě totiž zjistil, že průměrný měsíční příjem oprávněného rodiče činil téměř 440 000,- Kč měsíčně a příslušnou výši výživného stanovil ve světle pravidla zásadně shodné životní úrovně rodičů s dítětem, neboť dospěl ke zjištění, že povinný rodič dosahoval nadstandardní životní úrovně, která měla být přiznána i oprávněnému dítěti. Naopak pokud by oprávněný rodič dosahoval podprůměrného životního standardu, nebylo by možné dítěti přiznat výživné přesahující životní úroveň rodiče a to ani s odvoláním se na odůvodněné potřeby dítěte.⁸⁴

Účelem tvorby úspor v rámci vyživovací povinnosti je zajištění dítěte do budoucna, zejména z hlediska přípravy na budoucí povolání, vstupní podpora pro založení vlastní rodiny a domácnosti či pomoc invalidnímu dítěti. Pravidlo o tvorbě úspor je aplikovatelné pouze na dva druhy vyživovací povinnosti: rodiče vůči nezletilému i zletilému dítěti a jiného předka vůči nezletilému nesvéprávnému dítěti. Předpokladem pro možnost tvorby úspor jsou adekvátní majetkové poměry povinného; pokud by majetkové poměry povinného tvorbu úspor neumožňovaly, nelze tvorbu úspor považovat za odůvodněnou potřebu dítěte ve smyslu § 917 zákona č. 89/2012 Sb. Peněžní prostředky vložené jako úspora se stávají vlastnictvím oprávněného dítěte, na rozdíl od složených záloh na výživné, které jsou zákonnou fikcí považovány za vlastnictví povinné osoby. Při tvorbě úspor jsou rodiče povinni pečovat o jmění dítěte s péčí řádného hospodáře, a pokud by povinnost péče o jmění dítěte porušili, jsou povinni nahradit vzniklou škodu. Rodiče mají při správě jmění dítěte také povinnost předložit mu na jeho

⁸² NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 170

⁸³ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 3 Tdo 336/2006

⁸⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 589

žádost vyúčtování ze správy jmění, aby dítě mělo přehled, jak je s jeho jměním nakládáno.⁸⁵

3.9.1. Tezaurace výživného

V řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti může soud povinnému uložit složení zálohy na výživné splatné v budoucnu, pokud to vyžadují zvláštní okolnosti posuzovaného případu. Složená záloha na výživné je přitom považována za vlastnictví povinného až do okamžiku, kdy je tato záloha měsíčně splatná k jednotlivým dnům splatnosti výživného a přechází do vlastnictví dítěte. Tento postup při splácení záloh na výživné se nazývá tezaurace výživného⁸⁶. Srovnáme-li předešlou právní úpravu tezaurace výživného v zákonu o rodině, kdy soud zároveň s uložením povinnosti splatit zálohu na výživné ukládal povinnému další zajišťující opatření, zákon č. 89/2012 Sb. ani zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních již toto opatření výslovně neukládají. Je tedy úkolem soudu, aby v zájmu oprávněného dítěte dohlédl na zřízení spolehlivého účtu a garantoval, že na něj budou pravidelně spláceny zálohy na výživné, stejně jako aby určil pravidelnou výši částky výživného.⁸⁷

3.10. Rodiče nezletilého dítěte žijící odděleně

Následující ustanovení § 919 zákona č. 89/2012 Sb. řeší situaci, kdy spolu rodiče nezletilého nesvéprávného dítěte buď žijí, aniž by se dohodli na plnění vyživovací povinnosti k dítěti, nebo spolu rodiče nežijí a ani jeden vyživovací povinnost k dítěti neplní. Takové jednání ze strany rodičů je samozřejmě v rozporu se zásadou dobrých mravů a soud při posuzování individuálního případu postupuje dle ustanovení § 915 až 918. Jelikož dikce zákona výslovně

⁸⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 589-590

⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 591

⁸⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 591

hovoří o „nezletilém dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti“, zahájí soud řízení o vyživovací povinnosti rodičů k dítěti i bez návrhu.⁸⁸

Pokud spolu rodiče nežijí v jedné domácnosti, jedná se zejména o případy před rozvodem manželství, kdy se rodiče nedohodnou na způsobu a rozsahu plnění vyživovací povinnosti k dítěti.

Žijí-li spolu rodiče a dítě ve společné domácnosti, budou jejich vyživovací povinnost vůči dítěti realizovat především přímou úhradou osobních potřeb dítěte a péči o něj. Pokud spolu sice rodiče žijí ve společné domácnosti, avšak ani jeden z nich vůči dítěti dobrovolně neplní svoji vyživovací povinnost, určí soud rozsah a způsob vyživovací povinnosti, přičemž posuzuje míru poskytování osobní péče rodičů o dítě či již poskytnutá peněžitá i nepeněžitá plnění.⁸⁹ Za počátek povinnosti plnit výživné soud stanoví den, kdy rodič přestal dobrovolně plnit vyživovací povinnost vůči nezletilému nespovědnému dítěti. Soud rozhoduje o vyživovací povinnosti do budoucna, avšak může výživné přiznat dítěti i zpětně-nejdéle však 3 roky nazpět ode dne zahájení řízení o výživné.⁹⁰

3.10.1. Nedoplatek výživného

V řízení o výživném může dojít k vzniku nedoplatku na výživném. Soud uloží povinné osobě, aby tento nedoplatek uhradila, a zároveň rozhodne o vyživovací povinnosti rozsudkem, v němž musí být uvedeno, od kdy má být vyživovací povinnost plněna, výše vzniklého dluhu do okamžiku vydání rozhodnutí o určení výše výživného a způsob jeho úhrady. I při stanovení výše nedoplatku a způsobu jeho úhrady soud musí přihlížet k obecným kritériím možností, schopností a majetkových poměrů povinného rodiče a odůvodněným potřebám oprávněného dítěte, resp. shodnou životní úroveň dítěte a rodičů.⁹¹

⁸⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 592-593

⁸⁹ Srovnej: RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, s. 227. Právnícké učebnice (C. H. Beck). ISBN 8071791822. s. 175

⁹⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 594

⁹¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 594-595.

3.11. Právo neprovdané matky

§ 920 zákona č. 89/2012 Sb. chrání neprovdanou matku, které přiznává právo požádat o výživné. Matka, které není provdána za otce dítěte, se totiž často může ocitnout v tíživé finanční a celkově nepříznivé sociální situaci, kdy po dobu těhotenství a v době po porodu nemůže vykonávat výdělečnou činnost a je často odkázána na minimální sociální příspěvky, které nestačí k zajištění přiměřeného životního standardu. Otec dítěte je povinen poskytnout neprovdané matce výživné po dobu 2 let od narození dítěte a přispět jí v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů vynaložených v souvislosti s těhotenstvím a porodem. Pro účely stanovení rozsahu výživného se mezi nutné výdaje v souvislosti s těhotenstvím a porodem počítají cestovní výlohy na pravidelné lékařské prohlídky, výdaje za těhotenské oblečení a obuv, výdaje za léky a potravinové doplňky, které jsou těhotným ženám doporučeny užívat. V souvislosti s těhotenstvím je zákon poměrně benevolentní a nepovínuje těhotnou ženu prokazovat běžné výdaje s těhotenstvím a porodem spojené, žena musí prokazovat pouze zvláštní vynaložené náklady. Tento druh vyživovací povinnosti napadá i na domnělého otce dítěte v případě, že se dítě nenarodí živé.⁹² Tento zákonný dodatek reflektuje možnou psychickou i fyzickou indisponovanost matky, jejíž dítě se narodilo mrtvé, neboť je jasné, že takováto nastalá situace matce způsobí duševní újmu a matka nějakou dobu po této události není schopna vykonávat žádnou výdělečnou činnost.

3.11.1. Nevratnost spotřebovaného výživného

Nenarodí-li se dítě živé nebo zemře-li krátce po porodu, platí i zde zásada, že spotřebované výživné se nevrací. Soud může domnělému otci uložit, aby výše uvedené výživné poskytl těhotné neprovdané matce předem; návrh na uložení vyživovací povinnosti předkládá soudu těhotná matka. Těhotná matka je rovněž oprávněna podat soudu návrh na uložení vyživovací povinnosti domnělému otci dítěte, aby jí tento předem poskytl částku potřebnou k zajištění výživy dítěte po dobu, po níž by těhotné ženě náležela mateřská dovolená jako zaměstnankyni dle

⁹² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 595

jiného právního předpisu; v tomto případě se však určení rozsahu výživného bude posuzovat dle ustanovení o výživě nezletilého dítěte. Soud uloží v tomto případě povinnému domnělému otci dítěte povinnost platit výživné formou zvláštního předběžného opatření⁹³, pokud otec neplní dobrovolně.⁹⁴ V souvislosti s rekodifikací došlo k úpravě formulace ustanovení.

3.11.2. Příspěvek

Předešlá právní úprava používala pojem „příspěvek“, který zákon č. 89/2012 Sb. nahradil pojmem „výživné“. Současný pojem „výživné“ hodnotím jednoznačně kladně, neboť tento přesně vystihuje vlastní podstatu vyživovací povinnosti. Pojem „příspěvek“ bychom totiž mohli chápat jako pouhé částečné plnění k potřebě oprávněného, tedy jako pouhou částečnou úhradu k pokrytí jeho životních nákladů. Pojem „příspěvek“ by tak mohl sloužit jako argument, že povinný není nucen poskytovat oprávněnému plnění k celkovému pokrytí jeho životních a osobních potřeb.

Současná právní úprava odůvodňuje pozměněnou formulaci skutečností, že soudy v tomto případě neshledaly „příspěvek“⁹⁵ jako přispívání v pravém slova smyslu, ale plnění vyživovací povinnosti. Co se týče plnění výživného, je ovládáno zásadou přiměřenosti, přičemž není nutné, aby matka dítěte sdílela vyšší životní úroveň otce dítěte; soud přihlíží k vlastním příjmům matky a jejím majetkovým poměrům, přičemž posuzuje i hodnotu matkou dítěte již zakoupených nebo v budoucnu zakoupených věcí spojených s těhotenstvím a porodem.⁹⁶

⁹³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 597

⁹⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 595

⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 595-596

⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 598

3.11.3. Lhůty

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. dále zdůrazňuje absolutní danost doby 2 let, což je důležité pro stanovení výše výživného, která má odpovídat plnění vyživovací povinnosti po dobu 2 let. Pevné stanovení doby 2 let, po níž má být poskytováno výživné, vázané na okamžik narození dítěte, je opět změna, kterou přinesl zákon č. 89/2012 Sb., neboť zákon o rodině blíže neurčil počátek běhu 2leté lhůty.⁹⁷

Jelikož má právo na výživné povahu majetkového práva, po určité době dochází k jeho promlčení. Právo na výživné se zde promlčuje po 3 letech - subjektivní lhůta či po 10 letech - objektivní lhůta. Promlčecí doba pro uplatnění práva na výživné však neběží od porodu, ale právě od skončení druhého roku po porodu.⁹⁸

Literatura i dikce současné soukromoprávní úpravy se jednoznačně shodly na tom, že k žádosti o výživné vůči domnělému otci je oprávněna i matka provdaná za jiného muže, než otce dítěte, za předpokladu že jejímu manželovi nesvědčí zákonná domněnka otcovství či její manžel domněnku otcovství úspěšně popřel. Toto ustanovení dává najevo, že se domnělý otec dítěte nemůže zbavit povinnosti péče o dítě ve smyslu poskytování výživy.⁹⁹

3.12. Pravidelnost plnění výživného

§ 921 zákona č. 89/2012 Sb. sice zakotvil obecné pravidlo, že výživné se plní v pravidelných částkách splatných vždy na měsíc dopředu, avšak z tohoto pravidla jsou vyjmuty právě neprovdané matky, resp. těhotné ženy. Náklady spojené s těhotenstvím a porodem, o nichž bylo psáno v předešlém odstavci, mohou být stanoveny jednorázovou úhrnnou částkou. Obecné pravidlo dle § 921

⁹⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 598

⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 598-599

⁹⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.s. 597

se tedy neuplatní v případech, kdy soud stanoví vyživovací povinnost předběžným opatřením či se rozhoduje o výživném za minulou dobu.¹⁰⁰

Společné ustanovení § 921 o výživném se aplikuje na všechny druhy vyživovací povinnosti vyjma případu neprovdané matky, resp. těhotné ženy. Toto ustanovení reguluje způsob plnění výživného i jeho splatnost. Plnění výživného má dlouhodobou a opakující se povahu, poskytováno může být v peněžité i naturální podobě (například osobní péčí o dítě, poskytování bydlení aj.). Platí, že je-li výživné poskytováno v měsíčních splátkách, nelze po povinném nadto požadovat úhradu nahodilých potřeb oprávněného. V praxi to znamená, že má být soudem určená výše výživného dostačující nejen pro úhradu běžných potřeb oprávněného, ale též potřeb mimořádných či nahodilých (např. letní dovolená či studijní pobyt). Ustanovení § 921 je dispozitivní povahy, neboť připouští odůvodněnou odchylnou úpravu, kterou si mohou ujednat povinný s oprávněným nebo o níž může rozhodnout soud.¹⁰¹ Ve světle § 921 zákon sám stanovuje zákonné odchylky: v případě výživného pro rozvedeného manžela se připouští, aby se manželé či rozvedení manželé dohodli o nahrazení pravidelných dávek výživného jednorázovým plněním, tzv. odbytným. Splnění vyživovací povinnosti formou odbytného shledávám přínosným pro obě strany; povinnému odpadne pravidelná finanční zátěž eventuálně spojená s psychickou zátěží plynoucí ze starosti ohledně poskytování plnění oprávněnému, oprávněný získá jistotu a klid v dostatečném zajištění i pro nejbližší budoucnost.

Další zákonná odchylka je stanovena pro případ plnění výživného dítěti formou zálohy na výživné splatné v budoucnu, tzv. tezaurace výživného, o níž jsme již hovořili. Třetí odchylnou úpravou regulovanou zákonem představuje také již zmíněné výživné včetně úhrady nákladů spojených s těhotenstvím a porodem přiznané těhotné ženě.¹⁰²

¹⁰⁰ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 598-599

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 599-600

¹⁰² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 600

3.13. Přiznání výživného

§ 922 zákona č. 89/2012 Sb. stanoví dobu, za kterou je možno přiznat výživné. Odstavec první váže možnost pro přiznání výživného na den zahájení soudního řízení s tím, že výživné pro děti je možno přiznat za dobu nejdéle 3 let nazpět ode dne zahájení soudního řízení. Odstavec druhý k tomu dodává, že výživné pro neprovdanou matku a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem lze přiznat též nazpět, nejdéle však 2 roky ode dne porodu. Z dikce zákona je patrné, že zákon poskytuje zvýšenou ochranu dětem a těhotným ženám bez ohledu na to, zda se dítě narodí živé nebo mrtvé. Rekodifikační změnou je formulace dodatku o výhodě neprovdané matky, který jí má pomoci v nevýhodném sociálním postavení. Druhou novinkou, kterou přinesla soukromoprávní rekodifikace, je ustanovení, že výživné lze přiznat zpětně i zletilému dítěti.¹⁰³

Vyživovací povinnost je nepromlčitelným právem oprávněného. Právo na výživné má osobní, nezcizitelný a jinému nepostupitelný charakter, je právem spjatým výlučně s osobou povinného a oprávněného. Na rozdíl od samotné nepromlčitelné vyživovací povinnosti jsou promlčitelné jednotlivá opakující se plnění, přičemž jsme již uvedli, že subjektivní promlčecí lhůta činí 3 roky a objektivní promlčecí lhůta 10 let. Pokud soud přiznal právo na výživné ve stanoveném rozsahu, platí pouze objektivní 10letá promlčecí lhůta. Zmínili jsme, že výživné je možno přiznat pouze ode dne, v němž bylo zahájeno soudní řízení. V případě vyživovací povinnosti mezi zletilými osobami je nutno tento den dodržovat přesně a počátek vyživovací povinnosti stanovit skutečně ke dni, k němuž bylo soudní řízení zahájeno, nikoliv od počátku měsíce, v němž bylo soudní řízení zahájeno. Co se však týče vyživovací povinnosti ke zletilému i nezletilému dítěti, přiznává jim zákon privilegované postavení, neboť dává možnost přiznat výživné i za dobu 3 let nazpět ode dne zahájení soudního řízení o vyživovací povinnosti, neprovdaná matka má taktéž zvýhodnění postavení avšak pouze po dobu 2 let.¹⁰⁴

¹⁰³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 601

¹⁰⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 601

Pokud povinný neplní vyživovací povinnost dobrovolně, řádně a včas, je nutné přistoupit k zahájení soudního řízení o určení či změně rozsahu vyživovací povinnosti. Kromě případu nezletilých dětí, u nichž soud řízení zahajuje i bez návrhu ve smyslu ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních, soud zahajuje řízení na návrh oprávněného. Rozdíl mezi řízením o vyživovací povinnosti ke zletilému a nezletilému dítěti můžeme právně kvalifikovat tak, že v případě nezletilého dítěte se jedná o řízení nesporné, jež je vedeno opatrovnickým soudem, a to i bez návrhu, kdežto v případě zletilého dítěte se jedná o sporné řízení před civilním soudem zahájené na návrh civilní žalobou. Dále platí, že nezletilé dítě musí v řízení před opatrovnickým soudem zastupovat opatrovník, kterého určí soud; tímto opatrovníkem bývá zpravidla Orgán sociálně-právní ochrany dětí. V řízení o vyživovací povinnosti k nezletilým dětem, které nenabýly plné svéprávnosti, soud rozhodne předběžně vykonatelným rozsudkem, kterým odsuzuje povinného k plnění výživného.¹⁰⁵

Rozhodnutí o výživném je dle § 163 odst. 1 zákona č. 99/ 1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“) jeden z typů soudních rozhodnutí, které odsuzuje k plnění v budoucnu splatných dávek. Je ze své povahy předběžně vykonatelné, avšak změnitelné při změně poměrů na základě tzv. klauzule rebus sic stantibus. Rozhodnutí o vyživovací povinnosti, resp. o rozsahu výživného totiž reflektuje celkové ekonomické poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného za určitých poměrů, a pokud dojde ke změně těchto poměrů, je možno změnit rozhodnutí o vyživovací povinnosti, jelikož by dosavadní právní úprava práv a povinností účastníků již nebyla efektivní či spravedlivá. V takovém případě se právní moc rozsudku dá prolomit návrhem na změnu či zrušení rozhodnutí právě z důvodu změny poměrů, k čemuž uvádí B. Dvořák, že žaloba na změnu poměrů neslouží k nápravě nesprávného rozhodnutí, ale je reakcí na změnu nastalou po vyhlášení rozhodnutí. Předmětem této žaloby je vždy alespoň časově odlišný procesní nárok, a tudíž řízení o ní nepředstavuje zásah do právní moci předchozího rozhodnutí. Žaloba na změnu poměrů může být úspěšná i u předběžně vykonatelných nepravomocných rozhodnutí, při jejichž změně soud nepřezkoumává věcnou správnost původního rozhodnutí, ale zjišťuje změnu podstatných okolností oproti původnímu stavu. Mezi tzv. rozhodnutí s klauzulí

¹⁰⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 602

rebus sic stantibus patří demonstrativně rozhodnutí odsuzující k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách, dále rozsudky o výchově a výživě nezletilých dětí, přičemž tato rozhodnutí může soud změnit i bez návrhu dle § 475 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Změna rozsudku je přípustná od okamžiku, kdy došlo ke změně poměrů, avšak změnu poměrů nelze uplatnit k datu před vyhlášením původního rozhodnutí. Pro změnu, resp. zvýšení rozsahu výživného platí stejné lhůty jako pro samotné přiznání práva na výživné. Výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení, resp. u výživného pro zletilé i nezletilé děti lze výživné přiznat za dobu nejdéle tří let zpět ode dne zahájení soudního řízení, přičemž se toto pravidlo vztahuje i na rozhodnutí o zvýšení výživného. Snížit výživné však lze i zpětně a to od okamžiku, kdy došlo ke změně poměrů a při změně původního rozhodnutí se vychází pouze z ustanovení § 163 odst. 1 OSŘ. Pokud by došlo ke zrušení nebo snížení výživného pro nezletilé dítě za uplynulou dobu, platí, že spotřebované výživné se nevrací. Pokud by však byly spotřebovány částky výživného za minulou dobu již snížené či pokud by vyživovací povinnost byla zpětně zrušena, byl by povinný oprávněn požadovat vrácení již poskytnutého plnění. Je však opět předmětem dokazování, zda oprávněná osoba výživné spotřebovala či nikoliv. Rozhodným okamžikem změny původního rozhodnutí je okamžik účastníkem stanovený v návrhu. To se však týká pouze sporných řízení. V nesporných řízeních, kdy se mění dřívější soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, je rozhodným okamžikem změny původního rozhodnutí okamžik změny poměrů.¹⁰⁶

3.14. Klauzule rebus sic stantibus

Jedním z opěrných pilířů celé právní regulace vyživovací povinnosti je ustanovení § 923 zákona č. 89/2012 Sb., jež v odstavci prvním zakotvuje klauzuli res sic stantibus: dojde-li ke změně poměrů, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé nespolečenské dítě. Odstavec druhý předešlé ustanovení konkretizuje, že pokud dojde ke zrušení nebo snížení výživného za dobu minulou pro nezletilé nespolečenské dítě, spotřebované výživné se nevrací. Účelem zákonné ochrany nezletilého nespolečenského dítěte je ochránit jeho

¹⁰⁶ Viz ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 215

přiměřený životní standard, který by byl citelně narušen, muselo-li by dítě vracet již spotřebované výživné. Zákon navíc předpokládá, že nezletilé nesvéprávné dítě nedosahuje takových příjmů, aby se bylo schopno samo živit a jeho prioritním úkolem je vzdělávání se a s tím spojená příprava na budoucí povolání. Nevratná je i na měsíc dopředu splatná dávka výživného, pokud dítě před uplynutím měsíce zemřelo. Odstavec druhý chrání nezletilé dítě či zemřelé dítě před změnou poměrů, kterou dítě nemohlo objektivně ovlivnit nebo očekávat.¹⁰⁷ Rekodifikační změnu představuje v odstavci druhém dodatek týkající se zemřelého dítěte (viz výše) ve snaze zamezit zhoršení psycho-sociální situace, v níž se ocitl rodič v důsledku smrti dítěte, které bylo v jeho péči. Je zjevné, že smrtí dítěte vznikla rodiči už dost velká, především psychická újma a bylo by tedy nemravné a neetické žádat po něm vrácení dopředu plněného výživného.¹⁰⁸

3.14.1. Přeplatek na výživném

V případě přeplatku na výživném v důsledku jeho snížení či zrušení soudem, je-li oprávněným zletilé dítě, už však zákon tak shovívavý není. Platí, že zletilé dítě musí přeplatek na výživném vzniklý v důsledku změny poměrů vrátit povinnému.¹⁰⁹ Pokud by tak neučinilo, posuzovalo by se nevrácení přeplatku jako bezdůvodné obohacení podle § 2991 zákona č. 89/2012 Sb.

Přeplatek obvykle vzniká v případech, kdy povinný rodič plní výživné dobrovolně ještě před vydáním soudního rozhodnutí, navíc často i ve větším rozsahu, než následně soud stanoví.¹¹⁰ Toto dobrovolné plnění ze strany povinného rodiče však není přeplatkem na výživném v pravém slova smyslu, nýbrž se na něj hledí jako na darování podpory dítěti či projev štědrosti bez

¹⁰⁷ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 604

¹⁰⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 604-605

¹⁰⁹ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 179

¹¹⁰ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995. 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 179-180.

úmyslu závazku. Do výživného se nezapočítávají drobné dary, kapesné a jiná plnění poskytovaná dobrovolně rodičem.¹¹¹

Rozhodnutí ve věcech výživného jsou zásadně vydávána s výhradou nezměněných poměrů. Změnou poměrů máme na mysli změny dlouhodobého charakteru, na základě nichž může soud rozhodnutím výživné zvýšit, snížit či zrušit. Příčinou změny poměrů mohou být přibývající věk a s ním spojené přirozeně vyšší nároky- odůvodněné potřeby, dále zahájení přípravy na budoucí povolání, úraz či zásadní změna zdravotního stavu a s tím spojená eventuální hospitalizace, pobyt v zahraničí, náhlá ztráta zaměstnání apod. Když soud stanovuje výši výživného, má vycházet z poměrů zjištěných v době rozhodování.¹¹²

4. MEZINÁRODNÍ PRAMENY ÚPRAVY VÝŽIVNÉHO

Vyživovací povinnost bývá řešena jak na národní, tak též na mezinárodní úrovni. Na mezinárodní úrovni hovoříme o tzv. vyživovací povinnosti s cizím prvkem, což je právní vztah zasažený okolnostmi přesahujícími meze právního řádu jednoho státu.¹¹³ České národní soudy jsou v takových případech nuceny řešit, zda k rozhodnutí o vyživovací povinnosti mají pravomoc a podle jakého práva má být postupováno.

V rovině evropského práva přistupujeme k výkladu pojmu vyživovací povinnosti s ohledem na skutečnost, že právní pojmy v různých členských státech nemusí mít stejný význam. Je tedy zapotřebí vytvářet nadnárodní výkladová pravidla pro sjednocení právní terminologie a efektivní aplikaci právních norem. Důležitým zdrojem pro výklad mezinárodních smluv je Vídeňská úmluva o smluvním právu¹¹⁴, podle níž mají být mezinárodní smlouvy vykládány v dobré víře, v souladu s obvyklým významem pojmů a účelem smlouvy. Mají-li národní

¹¹¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 605

¹¹² ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6. s. 604

¹¹³ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 178.

¹¹⁴ Vídeňská úmluva o smluvním právu přijatá ve Vídni dne 23. května 1969 byla vyhlášena pod č. 15/1988 Sb.

soudy pochybnosti při výkladu norem primárního práva a je toto důležité pro jejich rozhodnutí ve věci, obrátí se na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou. V souvislosti s ratifikací Lisabonské smlouvy došlo ke sjednocení postupu při kladení předběžných otázek a soudy všech instancí¹¹⁵ mohou Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jen „SDEU“) pokládat předběžné otázky týkající se všech právních aktů EU.

Pojem výživného není v žádném z právních aktů EU přesně definován a je různými národními právními řády různě vnímán, z čehož vyplývá, že podléhal autonomnímu výkladu SDEU. Poprvé řešil SDEU otázku pojmu výživného v roce 1968, kdy v souvislosti s výkladem Bruselské úmluvy¹¹⁶ řešil, zda rozhodnutí o výživném pro druhého manžela v době rozvodu může být uznáno v jiném členském státě, přestože se jedná o věc osobního stavu a tyto jsou z působnosti Bruselské úmluvy vyloučeny¹¹⁷. Výživné ve smyslu čl. 5 odst. 2 má vycházet z rodinných poměrů a nemusí se jednat o opakovanou, nýbrž o jednorázovou platbu. SDEU v tomto případě judikoval, že za výživné se pokládá i tato dávka výživného po dobu rozvodu, a contrario za výživné se nepovažují nároky plynoucí z náhrady škody a z majetkového vypořádání manželů.¹¹⁸

4.1.1. Haagský systém

Ani nařízení o výživném neobsahuje přesné vymezení pojmu výživného, pouze odkazuje na nutnost samostatného výkladu pojmu ve světle judikaturní činnosti SDEU. Je zde však úzká vazba nařízení o výživném na Haagské dohody o výživném z roku 2007, neboť nařízení v čl. 8 odůvodnění odkazuje na Haagský protokol (dále jen „Protokol“) coby kolizní normu pro určení použitelného práva. Obě evropsko-právní normy se vztahují na oblast vyživovací povinnosti, která dle nich vyplývá z rodinných poměrů, rodičovství, manželství nebo švagrovství.¹¹⁹ Systém Haagských dohod značně ovlivnil oblast vyživovací povinnosti, neboť nařízení o výživném umožňuje náhradním plátcům výživného uplatnit jejich

¹¹⁵ Srovnej: PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 87- 90

¹¹⁶ Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 27. 9. 1968

¹¹⁷ Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 6. 3. 1980 ve věci 120/79 Cavel vs. Cavel

¹¹⁸ K tomu také Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 27. 2. 1997 ve věci C 220/95 „Boogard“, kde ESD definoval dělící linii mezi výživným a majetkovým vypořádáním manželů.

¹¹⁹ Viz čl. 1 nařízení o výživném, srovnej s čl. 1 Haagského protokolu

regresní nároky vůči původním dlužníkům a žádat plnění dlužné vyživovací povinnosti tak, jako by byli sami oprávněni z vyživovací povinnosti.¹²⁰ Haagským systémem byly ovlivněny také vztahy podobné rodinným vztahům, kdy je evropské právo staví na roveň rodinných poměrů (např. v nařízení Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále „Řím I.“) - bod odůvodnění č. 8) a je tedy nutno se domnívat, že se tyto vztahy budou posuzovat podobně i co se týče otázek vyživovací povinnosti. Jelikož ale nejsou všechny členské státy nakloněny liberalizaci svazků osob stejného pohlaví, jsou nároky plynoucí z těchto vztahů ponechány na posouzení národních soudů jednotlivých členských států, přičemž Haagský protokol nabízí možnost vztahy podobné rodinným vztahům jako rodinné akceptovat a použít pro ně ustanovení Protokolu.¹²¹ Byť je tedy nadále SDEU nadán výlučnou pravomocí autonomního výkladu pojmů, v oblasti výživného bylo jeho prioritní postavení prolomeno začleněním Haagského protokolu do evropského práva. Při výkladu pojmů bude muset SDEU přihlížet k judikatuře ostatních soudů¹²² a vykládat sporný pojem ve světle Haagského protokolu.¹²³

Jak již bylo výše zmíněno, Haagská konference vypracovala v roce 2007 prozatím nejnovější úmluvy o výživném: Úmluva o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů z roku 2007, Haagský protokol.

4.1.2. Výklad pojmu výživného

Co se týče samotného výkladu pojmu výživného, ve všech národních právních řádech se vychází z premisy, že základem pro vznik vyživovací povinnosti je rodinně právní vztah. Národní právní řády však odlišně pohlíží na stupeň příbuznosti, kdy jediným pevným bodem je přímý rodinný vztah, nepřímé vztahy se nechávají na posouzení jednotlivých národních právních úprav. Dle norem evropského práva je přípustný smluvní základ vzniku vyživovací

¹²⁰ Viz čl. 64 nařízení o výživném, bod odůvodnění 14

¹²¹ BONOMI, A. The Hague Protocol of 23 November 2007 on *the Law Applicable to Maintenance obligations*. In ŠARČEVIĆ, P., BONOMI, A., VOLKEN, P. Yearbook of Private International Law. München: Sellier. European Law Publishers, 2009, s. 339.

¹²² viz RAUSCHER, T. et al. *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht* EuZPR/EuIPR. Bearbeitung 2010. München: Sellier. European Law Publisher, 2010. s. 583-584.

¹²³ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995., 226 s. ISBN 80-85647-84-2. S. 185-186

povinnosti, avšak požaduje pro tento smluvně právní vztah alespoň rodinně právní základ. Naopak Haagský protokol ponechává otázku vzniku vyživovací povinnosti založenou smluvně na úvaze národních soudů.

4.1.3. Určení použitelnosti předpisů

Značný nesoulad je však v otázce stanovení věkové hranice pro určení použitelnosti předpisů upravujících výživné, především mezi rodiči a dětmi. Česká právní úprava považuje vyživovací povinnost za trvající do okamžiku, kdy nastane právem předvídaná skutečnost nahrazující vyživovací povinnost povinného; tím máme na mysli zejména situaci, kdy si dítě začne samo vydělávat či rozvedený manžel nebo svobodná matka znovu uzavřou sňatek. Haagský systém však na tuto problematiku pohlíží zcela odlišně- Úmluva o mezinárodním vymáhání výživného z roku 2007 přímo omezuje svoji působnost na výživné pro děti do 21 let a je dokonce možno učinit výhradu pro stanovení hranice 18 let věku. Haagský protokol je oproti Úmluvě o mezinárodním vymáhání výživného (dále jen „Úmluva“) shovívavější a nestanovuje přesnou hranici, kdežto stanoví speciální ochranný režim pro z vyživovací povinnosti oprávněné děti mladší 21 let¹²⁴, ale nezakazuje použití svých ustanovení také pro děti starší 21 let.

Porovnáme-li Haagský protokol a Úmluvu o vymáhání výživného z roku 2007, je patrné, že Protokol má širší věcný a osobní rozsah než Úmluva, která obsahuje pouze výsledek minimálního konsensu členských států na Haagské konferenci. Úmluva navíc poměrně přísně stanovuje věkovou hranici pro nárok na vymáhání výživného na 21 let a ještě umožňuje přijetí výhrady věkové hranice 18 let, kdežto Protokol je ochoten nárok na výživné přiznat i dětem starším 21 let. Obě mezinárodněprávní normy se liší i svým cílem: Úmluva sleduje zajištění účinného vymáhání výživného v rovině mezinárodněprávní a dále se zaměřuje na organizaci spolupráce mezi orgány smluvních států.

Pokud nejsou nároky dětí starších 21 let upraveny zvláštní mezinárodněprávní normou, upravuje je ZMPS, který tyto nároky neomezuje věkovou hranicí.

¹²⁴ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2. s. 186

Nejaktuálnější nařízení upravujícím vyživovací povinnost je Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 Sb. ze dne 18. prosince 2008 Sb. o příslušnosti, rozhodném právu uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve vyživovací povinnosti, jímž byl novelizován zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

4.1.4. Soukromoprávní rekodifikace: zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

V rámci soukromoprávní rekodifikace nabyt účinnosti dne 1. 1. 2014 zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“)¹²⁵. ZMPS přináší systematické změny a odráží tak současné globální právní trendy. U každého institutu jsou upraveny nejen kolizní, ale též procesní normy a individuální pravidla pro uznání a výkon cizích rozhodnutí.¹²⁶ Stejně strukturovaný je ZMPS i v otázkách výživného, avšak zcela nově odkazuje v kolizních situacích na evropské právní normy, což původní zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním vůbec neřešil. Jak již bylo řečeno, v kolizních situacích ZMPS odkazuje na použití normy evropského práva, která však dále odkazuje na aplikaci Haagského protokolu, což je novinkou i v rovině evropsko-právní. Znamená to tedy, že ani rekodifikace mezinárodního práva soukromého nevytvořila žádné alternativní kolizní kritérium pro určování výživného, ale v plném rozsahu odkázala na aplikaci Haagského protokolu.

Samotný zákon o mezinárodním právu soukromém upravuje vyživovací povinnost v kolizní normě § 56 ZMPS, v jejímž prvním odstavci se českým soudům přiznává pravomoc ve věcech vyživovací povinnosti a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, není-li pravomoc upravena přímo použitelnými předpisy Evropské unie a má-li nezletilý obvyklý pobyt v České republice nebo je jejím státním občanem. Hraniční určovatel obvyklého pobytu byl pojmově interpretován SDEU, který za obvyklý pobyt považuje místo vykazující vazby dítěte na určité sociální prostředí, přičemž se přihlíží k dalším aspektům jako např. trvání pobytu, místo školní docházky, jazykové znalosti dítěte, rodinné a sociální vazby. Takto interpretovaný pojem obvyklého pobytu ve světle zásady volného pohybu osob v rámci Evropské unie vystihuje aktuální situaci oprávněného lépe

¹²⁵ ELIÁŠ, K. *K rekodifikaci našeho soukromého práva*. Právní rozhledy. 2000, roč. 9, č. 8, s. 328.

¹²⁶ PAUKNEROVÁ, M. *Proměny mezinárodního práva soukromého*. In PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Proměny soukromého práva. Praha: Karolinum, 2009. s. 184-186.

než hraniční určovatel státní příslušnosti. Pokud však k ochraně občanských zájmů a práv občana ČR dostačují opatření učiněná v cizině, nemusí český soud řízení zahájit. V § 56 odst. 3 ZMPS určí pravomoc českých soudů také pro ta řízení o výživném, v nichž je navrhováno vůči oprávněnému s obvyklým pobytem v cizině zrušení či změna rozhodnutí českého soudu. § 56 odst. 4 ZMPS stanoví příslušnost českých soudů na návrh povinného s obvyklým pobytem v ČR rozhodnout o změně či zrušení vyživovací povinnosti uložené rozhodnutím orgánu cizího státu, nemá-li oprávněný obvyklý pobyt ve státě, jehož orgán rozhodnutí o vyživovací povinnosti vydal.

§ 57 ZMPS představuje normu určující rozhodné právo pro řešení právních vztahů mezi rodiči a dětmi ve věcech výživy. Právní vztahy vznikající z vyživovací povinnosti se řídí právním řádem určeným mezinárodní smlouvou, jejíž použití je přímo stanoveno použitelným předpisem Evropské unie.

Uznání cizích rozhodnutí ve věcech nezletilých výslovně dovoluje § 58 ZMPS, když stanoví, že se bez dalšího uznávají pravomocná rozhodnutí cizích orgánů ve věcech výchovy, výživy a péče o nezletilé vydaná ve státě, jehož občanem je dítě cizí státní příslušnosti nebo v němž má obvyklý pobyt a všichni účastníci jsou cizinci. Je-li rozhodnutím uloženo majetkové plnění, může být za splnění zákonem stanovených podmínek uznáno a vykonáno.

Hraniční určovatel obvyklého pobytu se objevuje též v § 59 ZMPS, jehož první odstavec stanoví, že nároky neprovdané matky vůči domnělému otci dítěte se řídí právním řádem státu, v němž má matka v době narození dítěte obvyklý pobyt nebo jehož je občankou v době narození dítěte. V případě neprovdané těhotné ženy se použije právního řádu státu, v němž má tato v době podání návrhu obvyklý pobyt nebo jehož je v době podání návrhu občankou. Odstavec druhý téhož ustanovení stanoví jako rozhodné právo český právní řád, má-li matka dítěte-cizinka v době narození dítěte trvalý pobyt v ČR a domnělý otec je státním občanem ČR.

4.1.5. Zelená kniha o výživném

V roce 2004 Evropská komise sepsala tzv. Zelenou knihu o výživném¹²⁷, kde shrnula právní úpravy před rekodifikací a upozornila na problematické body jednotlivých národních úprav. V prvním návrhu¹²⁸ dlouho připravovaného nařízení o vymáhání výživného z 15. 12. 2005 se Komise pokusila sjednotit normy procesní s kolizními. Ve třetí kapitole návrhu byl jako hlavní hraniční určovatel použit obvyklý pobyt oprávněného a volba práva, doplněné kritériem lex fori oprávněného. Přímé kolizní normy nakonec kvůli nesouhlasu Velké Británie z návrhu vypadly, ale předsednictví navrhlo v dokumentu z 29. 5. 2008 vtažení Haagského protokolu do nařízení.¹²⁹ Čl. 15 nařízení odkazuje v kolizních otázkách přímo na použití ustanovení Haagského protokolu. Haagský protokol přitom používá pro určení práva vlastně stejné hraniční určovatele, které figurovaly v původním návrhu: volbu právu, obvyklý pobyt a subsidiárně použití lex fori. Speciální pravidla platí ale pro děti do 18 let, které si právní řád libovolně zvolit nemohou. Nařízení o výživném¹³⁰ nicméně neplatí pro všechny členské státy. Tradičně se přijímání nařízení neúčastní Dánsko, Velká Británie a Irsko, které mohou dodatečně opatření Rady přijmout. V souladu s Protokolem č. 21 o postavení Spojeného království a Irska k Lisabonské smlouvě učinily obě země prohlášení, ve kterém nařízení o výživném přijaly v plném rozsahu, tedy i s jeho kolizní částí.¹³¹

¹²⁷ Green paper – Maintenance obligations (COM (2004) 254)

¹²⁸ Návrh Nařízení Rady o příslušnosti, použitelném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti (COM/2005/0649) [online]. Vydáno 15. 12. 2005 [cit. 22. 3. 2015]. Dostupné z WWW:

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/133194_cs.htm.

¹²⁹ Interinstitucionální spis 2005/0259 (CNS) 10045/08 [online]. Vydáno 28. 5. 2008 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2017102%202008%20INIT>

¹³⁰ viz ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8. s. 240

¹³¹ Rozhodnutí Komise ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (L 149/52) [online]. Vydáno 8. 6. 2009 [cit. 21. 3. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=157397&doclang=CS>

4.1.6. Nařízení o výživném

Nařízení o výživném je účinné od 18. 6. 2011 a s ním jsou mezi členskými státy použitelná i ustanovení Haagského protokolu. Nové nařízení výslovně upravuje vztah k platným mezinárodním dohodám a úmluvám. Co se týče dohod členských států se třetími zeměmi v otázkách výživného upraveném nařízením, ponechává nařízení tyto dohody nedotčené tak, jak byly mezi smluvními státy uzavřeny, to ovšem za podmínky, že smluvní státy dodrží povinnosti stanovené v čl. 351 SFEU. Z čl. 69 odst. 2 nařízení o výživném ale pro členské státy EU vyplývá přednost nařízení před dosavadními dohodami a právními úpravami. To znamená, že v členských státech má nařízení o výživném absolutní přednost, kdežto ve vztahu ke třetím zemím se ponechávají účinné vzájemné dohody v této problematice. Nutno ovšem podotknout, že nařízení o výživném nijak neruší platnost mezinárodních úmluv, je před nimi pouze přednostně použitelné. Kolizní úpravu vyživovací povinnosti obsahují mezinárodní smlouvy s Albánií¹³², Bulharskem¹³³, KLDK¹³⁴, Kubou¹³⁵, Maďarskem¹³⁶, Mongolskem¹³⁷, Polskem, Rumunskem¹³⁸, Vietnamem¹³⁹ aj.

¹³² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 97/1960 Sb., o Smlouvě mezi Československou republikou a Albánskou lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.

¹³³ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

¹³⁴ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 93/1989 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.

¹³⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 80/1982 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.

¹³⁶ Sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 63/1990 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech.

¹³⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech

¹³⁸ Sdělení ministerstva zahraničí č. 1/1996 Sb., Smlouva o právní pomoci v občanských věcech mezi Českou republikou a Rumunskem.

¹³⁹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 98/1984 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních.

5. KOMPARACE ČESKÉHO PRÁVA S PRÁVNÍMI ŘÁDY JINÝCH EVROPSKÝCH STÁTŮ ZAMĚŘENÍ NA NĚMECKO, RAKOUSKO, ŠVÝCARSKO

5.1. Německá právní úprava

Spolková republika Německo se zabývá právní úpravou vyživovací povinnosti v tzv. Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“). Stejně jako české právo, přiznává i německé nárok na zajištění vyživovací povinnosti oprávněnému, který se není schopen sám žít. S českou právní úpravou se shodují i typy vyživovací povinnosti: manželů, rozvedených manželů, rodičů vůči manželským i nemanželským dětem, příbuzných v linii přímé.

V BGB se hojně vyskytuje pojem „Unterhalt“, jenž lze přeložit jako „výživné“. Tento termín česká právní úprava po rekodifikaci opustila. Termín „výživné“ byl zákonem č. 89/ 2012 Sb., občanským zákoníkem nahrazen „vyživovací povinností“. BGB používá pojem „vyživovací povinnost“ (der Unterhaltspflicht) také a často ji zaměňuje s „výživným“ (der Unterhalt).

Paralelu naší a německé kodifikace můžeme spatřit také v § 1610 odst. 2 BGB, který zakotvuje vyživovací povinnost pouze příbuzných v linii přímé, kteří jsou ve vztahu rodič-dítě-prarodič-vnuk. Výživné příbuzných (der Verwandtenunterhalt) zahrnuje celkové životní potřeby včetně úhrady adekvátního vzdělání.

Stejně jako je tomu v našem soukromém právu, i v německém se nejdůležitější význam přiznává vyživovací povinnosti rodičů k dětem (nazývána jako „Kindesunterhalt“). Přitom platí stejné podmínky pro její aktivizaci jako u nás. Jak již bylo v předchozích kapitolách zmíněno, v Německu se rozsah vyživovací povinnosti určuje na základě objektivizační metody. Užívány jsou tzv. Düsseldorfské tabulky výživného. Z jejich stavu k 1. 1. 2013 vyplývá, že při plnění vyživovací povinnosti k privilegovaným nezletilým a zletilým dětem musí povinnému zůstat na zajištění jeho vlastních potřeb 1000 Euro (je-li výdělečně činný), resp. 800 Euro (není-li výdělečně činný). V případě vyživovací povinnosti ke zletilým neprivilegovaným dětem zůstane povinnému pro úhradu vlastních potřeb 1200 Euro. Pokud je oprávněné dítě samostatně výdělečně činné, bylo již rozhodnutím Německého spolkového soudu judikováno, že povinnému v takovém případě zůstane na

úhradu vlastních potřeb 1500 Euro. Takové rozhodnutí je dle mého mínění spravedlivé, neboť dítě vykazující ekonomickou aktivitu a schopnost samo se živit (byť třeba jen částečně) není oprávněno požadovat po povinném tutěž částku jako nezletilé nebo zletilé dítě, které se stále ještě studiem připravuje na své budoucí povolání či ještě nemůže legálně vykonávat pracovní činnost. Düsseldorfské tabulky stejně jako ty české představují pouze doporučení soudům při určování rozsahu výživného, tedy pouhé vodítko pro rozhodnutí o vyživovací povinnosti. Nejedná se o zákon, jímž by byl soudce vázán a je možné se od nich odchýlit s přihlédnutím k individuálním okolnostem případu.

Ráda bych se tedy zaměřila spíše na specifické ustanovení BGB týkající se výživy dětí. § 1612b odst. 1 BGB reguluje problematiku přídatku na dítě (tzv. Kindergeld), který má sloužit k pokrytí jeho potřeb:

- a) z poloviny, pokud jeden z rodičů plní vyživovací povinnost péčí o dítě
- b) ve všech ostatních případech v plné výši

Pod pojmem Kindergeld chápeme státní podporu osob vychovávajících děti (die Erziehungsberechtigte- doslova „k výchově oprávněných“). V BGB je pojem specifikován jako: a) všeobecně příspěvky na dítě a nezdanitelné položky, které slouží k pokrytí existenčního minima dítěte, tedy poskytují sociální podporu potřebným rodinám. Tyto příspěvky jsou vypláceny dětem do dovršení jejich 18. roku věku, po dobu jejich nezaměstnanosti a 3měsíční výpovědní lhůtě či přípravě na vzdělání, lhůta pro vyplácení příspěvků však může být za zvláštních okolností prodloužena na 21., resp. 25. rok věku, při branné či civilní službě i déle.¹⁴⁰

- b) Kindergeld jako forma rodinného vyrovnávacího plnění

¹⁴⁰ WEIDENKAFF, Palandt. Bearb. von Peter Bassenge; Gerd Brudermüller; Uwe Diederichsen; Wolfgang Edenhofer; Jürgen , Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschließlich Rom I- und Rom II-Verordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz, Rechtsstand: voraussichtlich 15. Oktober 2010.* 71. Aufl. München: Beck, C H, 2011, 2 v. ISBN 978-340-6616-044.s. 1943.

c) Kindergeld jako výše příspěvku¹⁴¹

Česká republika také disponuje systémem státní sociální podpory, prostřednictvím níž jsou vypláceny přídavky na nezaopatřené děti. Přídavky představují základní, dlouhodobou dávku, kterou stát poskytuje rodinám s dětmi, aby jim pomohl pokrýt náklady spojené s péčí o dítě. Nárok na přídavky má nezaopatřené dítě žijící v rodině s rozhodným příjmem nižším než 2,4násobku částky životního minima v rodině. Státní příspěvky jsou i u nás určitou formou spolupodílení se na zajištění výživy dítěte a jsou vypláceny dětem až do 26 let věku.

5.2. Rakouská právní úprava

V rakouském právu je problematika výživného upravena v Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „ABGB“). Základní ustanovení představuje od 1. 2. 2013 § 231 ABGB, předtím bylo výchozím ustanovením problematiky výživného § 140 ABGB. Platí zde, že oba rodiče, lhostejno, zda jsou spolu v manželském svazku či nikoliv, musí přispívat k výživě dítěte.¹⁴² Pokud rodiče nejsou schopni plnit vyživovací povinnosti k dítěti, mohou k tomuto plnění být povoláni prarodiče, neohrožuje-li¹⁴³ to jejich vlastní výživu.¹⁴⁴

Rakouský právní řád pojmově rozlišuje mezi tzv. naturálním plněním a peněžním plněním, tzv. alimenty. Oba způsoby plnění vyživovací povinnosti zná a aplikuje i český právní řád. Žije-li dítě s jedním či oběma rodiči ve společné domácnosti, má nárok na naturální formu výživného, přičemž ta zahrnuje ubytování, stravu, ošacení, vzdělání a výchovu, volnočasové aktivity a kapesné¹⁴⁵.¹⁴⁶ Prostředek k zajištění výživy oprávněného dítěte a pokrytí jeho

¹⁴¹ tamtéž

¹⁴² Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 531

¹⁴³ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 536

¹⁴⁴ viz Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 533

¹⁴⁵ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 536

potřeb se nazývá jako tzv. Regelbedarf.¹⁴⁷ Česká právní úprava do běžných potřeb vyživovaného kapesné výslovně nezahrnuje, avšak se v praxi počítá s tím, že děti od určitého věku dostávají kapesné od rodičů, aby si mohly uhradit své osobní potřeby. Velmi časté jsou případy, kdy rodiče vedle komplexní vyživovací povinnosti svému potomkovi poskytují i finanční podporu ve formě kapesného. Aby rodiče mohli svému dítěti dopřát co nejlepší péči, vstupují do dvou a více pracovně právních vztahů a staví se tak spíše do pozice otroka. Problém však nastává ve chvíli, kdy dítě přivykne jejich nadměrné péči, začne ji brát jako samozřejmou a zneužívat.

Pokud dítě nežije s rodičem nebo oběma rodiči ve společné domácnosti či poruší-li jeden z rodičů vyživovací povinnost, má dítě nárok na výživné ve formě peněžitého plnění. Výživným ve formě finančního plnění se rozumí peněžitý příspěvek stanovený soudním rozhodnutím či soukromoprávní dohodou, který slouží výlučně k pokrytí potřeb dítěte. Nežije-li dítě ve společné domácnosti s jedním z rodičů, musí tento platit druhému rodiči, který v domácnosti o nezletilé dítě pečuje. Pokud je příspěvek na výživu vyplácen právnímu zástupci nezletilého dítěte, může zletilé dítě požadovat, aby mu poskytovaná plnění byla přímo převáděna. V každém případě platí výživa rodiče k dítěti a zřeknutí se není možné. Pokud rodič, který s dítětem nežije ve společné domácnosti, pečuje o toto dítě nad rámec obvyklých návštěvních kontaktů, může být výše výživného upravena s přihlédnutím k plněním poskytovaným při návštěvách.¹⁴⁸

Výše výživného odvisí na jedné straně od možností rodičů ve smyslu jejich majetku, příjmu, vzdělání, pracovní schopnosti a aktuální pracovní situace, na straně druhé od potřeb dítěte ve smyslu jejich věku, schopností, možností rozvoje.¹⁴⁹ Rodič, který vede společnou domácnost a pečuje o dítě, tímto již svoji vyživovací povinnost plní. Druhý rodič je povinen poskytovat výživu peněžitým

¹⁴⁶ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 526-527.

¹⁴⁷ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 141.

¹⁴⁸ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 528.

¹⁴⁹ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 533-534

plněním¹⁵⁰, tzv. alimenty. ABGB k výši výživného zakotvuje základní pravidlo: „Čím vyšší je příjem rodiče, tím vyšší výživné musí poskytovat.“ Rodič se musí snažit, aby dle svých sil přispíval k výživě dítěte- tomu se říká tzv. Anspannungstheorie¹⁵¹, která platí též v německém právu. Die Anspannungstheorie představuje základní zásadu v rodinném právu, podle níž se povinný musí snažit odpovídajícími schopnostmi o dosažení příjmu dostačujícího pro plnění vyživovací povinnosti. Pokud své možnosti k dosažení adekvátního příjmu nevyčerpá, může mu být právní fikcí „zjištěn“ vyšší příjem pro účely stanovení výše výživného.¹⁵² Neexistuje přitom žádná horní hranice pro výši výživného.¹⁵³

Stejně jako platná česká právní úprava, také rakouský právní řád používá klauzuli rebus sic stantibus¹⁵⁴, která dovoluje změnit výši výživného při změně poměrů.

ABGB však zdůrazňuje individuálnost soudního rozhodnutí o výši výživného. Výše výživného je ohraničena tzv. Luxusgrenze, resp. Playboygrenze. Tato hranice, česky přeloženo „hranice luxusu“, představuje omezení výše peněžitého výživného, která svědčí povinnému s nadprůměrnými příjmy. „Luxusgrenze“ představuje 2-2,5násobek běžných potřeb a je to „stropní nárok“, který může oprávněný po povinné osobě s nadprůměrnými příjmy požadovat. Všeobecně však platí, že neexistuje žádný horní strop pro určení výše výživného, a tudíž je i použití této hranice poměrně sporné, přikročí se k tomu zejména v souvislosti s aplikací klauzule rebus sic stantibus.¹⁵⁵

ABGB dále varuje před situací, kdy se pokusí rodič „vyvléknout“ (sich entziehen) se z plnění vyživovací povinnosti či pokud si zvolí povolání, které

¹⁵⁰ Helmut Koziol, Rudolf Welser, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 497-504

¹⁵¹ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 141.

¹⁵² tamtéž

¹⁵³ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 141.

¹⁵⁴ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. Glossar. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 34.

¹⁵⁵ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 528.

neodpovídá jeho vzdělání. V tomto případě soud neposuzuje jeho skutečný příjem, nýbrž stanoví fiktivní příjem, z něhož je vypočítávána výše výživného.¹⁵⁶

Vedle nároku na zajištění běžných potřeb má dítě právo požadovat i zajištění zvláštních potřeb, kterými myslíme zvláštní vzdělávací potřeby (mimořádné doučování, mimořádné školní pomůcky) či náklady na zdravotnickou péči přesahující běžnou lékařskou péči, které nejsou hrazeny z pojištění. Rodič, který plní alimenty, je též povinen částečně se podílet na úhradě těchto zvláštních potřeb dítěte, obzvláště souvisí-li s léčbou. Zákon však upozorňuje na to, že jako zvláštní potřeby nejsou vnímány lyžařské kurzy, škola v přírodě či různé školou organizované volnočasové aktivity.

Co se týče vypočtení samotné výše výživného, vychází se z čistého měsíčního příjmu povinné osoby. U povinných v závislém pracovním poměru (pracovníci, zaměstnanci a úředníci) je nutno pro účely stanovení výše výživného, od jejich měsíčního příjmu odečíst daně a sociální pojištění, přičemž platí, že jejich 13. a 14. plat (dovolenková a vánoční výplata) budou rozděleny do oněch 12. měsíců; odměna za přesčasy a odbytné se rovněž zohledňují. U osob samostatně výdělečně činných je pro výpočet výše výživného rozhodující zisk dosažený v posledním účetním roce. V případě nezaměstnaných povinných je důležité vycházet z výše podpory v nezaměstnanosti, která se stává základem pro výpočet výše výživného. Nezaměstnaný povinný obdrží ještě příspěvek na rodinu, je-li povinen vyživovat současně ještě jednu či více oprávněných osob a dotyčnému náleží nárok na rodinné přídatky a zároveň tento nedosahuje příjmu z pracovní činnosti, kterým by překročil měsíční hranici minima.

Rakouský právní řád stanoví pro výpočet výše výživného procentuální sazebníkovou tabulku. Je-li dítěti 0-16 let, má nárok na 16% z čistého měsíčního příjmu povinného. Je-li dítěti 6-10 let, může požadovat 18%. Pro dítě ve věku 10-15 let činí procentuální sazba 20% a pro dítě starší 15 let je stanovena 22% sazba.¹⁵⁷ Výše procentuálních sazeb výživného je opět zhruba shodná s českými doporučujícími tabulkami. V rakouských sazebníkových tabulkách však výše uvedené sazby platí jen tehdy, je-li vyživovaná osoba jediným oprávněným.

¹⁵⁶ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 528.

¹⁵⁷ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 527.

Pokud má k výživě povinný kromě této vyživovací povinnosti ještě k dalším osobám, dojde k drobné procentuální srážce z výše uvedených odstupňovaných sazeb; za každé další dítě pod 10 let bude strženo 1%, za každé další dítě nad 10 let budou stržena 2% a za manželku či manžela dle vlastního příjmu bude strženo 0-3%.

Podle rakouského práva má k výživě povinný rodič, který nežije s dítětem ve společné domácnosti, právo na kontakt s dítětem. Intenzita tohoto kontaktu je zákonem stanovena na dobu 2 dní každé dva týdny nebo 1 den týdně plus 4 týdny o prázdninách. Pokud povinný rodič o dítě v této době pečuje v rámci běžných potřeb souvisejících s jeho právem na kontakt s dítětem, nemění to nic na již stanovené výši výživného. Pokud však jeho roční míra značně převyšuje obvyklý kontakt, což s sebou jistě nese i zvýšené náklady spojené s péčí o dítě v jeho rámci, může povinný rodič, který nežije s dítětem ve společné domácnosti, žádat ve světle klauzule rebus sic stantibus o přiměřené snížení výše výživného. Orientační sazba, o kterou je výživné sníženo, činí 10% za každý den týdenní péče, resp. 20% u péče v souhrnu za 1/3 celkového času.

ABGB se věnuje také právní úpravě výživy mezi manžely. Jak stanoví § 94 odst. 1, potřeby manželů mají být uhrazeny oběma manželi: každý má přispívat do společné domácnosti podle svých sil¹⁵⁸ (vzdělání, zdraví a možnosti práce). Je zde uplatňována tzv. teorie vypětí (die Anspannungstheorie¹⁵⁹), podle níž nikdo nemá „ležet na líné kůži“ a každý má přispívat do společné domácnosti podle svých možností. Pokud tento nepřispívá, stanoví soud fiktivní příjem. ABGB nepřikazuje materiální přispívání do domácnosti ve smyslu finančních příspěvků, nýbrž výslovně uvádí, že vede-li jeden z manželů domácnost, avšak není výdělečně činný, podílí se na pokrytí potřeb společné domácnosti právě vedením domácnosti, přičemž má vůči druhému manželu nárok na výživu.¹⁶⁰

ABGB považuje za prvořadou vyživovací povinnost založenou smlouvou mezi manžely, přičemž tuto smlouvu může změnit změna současných poměrů. I

¹⁵⁸ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 472

¹⁵⁹ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. Glossar. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 141.

¹⁶⁰ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 499

zde se setkáváme s aplikací klauzule rebus sic stantibus. Pokud se manželé neshodnou na vyživovací povinnosti, platí dispozitivní právní úprava regulující, že se vyživovací povinnost určuje podle celkových životních poměrů manželů. Manžel, který má dobré příjmy, nemůže požadovat po manželce uskrovnění se (die Genugsamkeit). Výše nárokovatelného výživného činí 33% skutečného čistého příjmu samostatně vydělávajícího manžela povinného k výživě. Pokud tedy čistý měsíční příjem vydělávajícího manžela činí 3000 Euro, náleží jeho manželce, která pečuje o domácnost¹⁶¹, 1000 Euro. Procentuální stanovení 33% bude sníženo, pokud má k výživě povinný ještě další vyživovací povinnost, například vůči dítěti (v tomto případě budou z 33% sraženy 4 %) nebo vůči bývalému manželce (z 33% srážka 3 %). Tyto 4% však nepokrývají celkovou částku pro výživné dítěte, kterému náleží 16-22% čistého měsíčního příjmu.¹⁶²

Pokud manžel, který vede domácnost, současně něco málo vydělává, nebudou jeho příjmy ve vztahu k výdělku druhého manžela sraženy 1 ku 1, nýbrž budou přiměřeně zohledněny („angemessen berücksichtigt“). Nárok na výživné bude trvat i, dojde-li ke zrušení společné domácnosti. V praxi to znamená, že pokud se jeden z manželů například přestěhuje ke své nové přítelkyni, čímž dojde k rozpuštění společné domácnosti, je jeho manželka oprávněna nadále požadovat výživné v procentuální výši 33% jeho čistého měsíčního příjmu.¹⁶³

Pokud vydělávají oba manželé, má hůře vydělávající manžel nárok na dodatečné výživné (der Unterhaltsergänzungsanspruch), pokud jeho příjem nedostačuje pro přiměřenou výživu, přičemž je lhostejno, kdo vede domácnost. Určující pro stanovení výše výživného, je procentuální sazba ve výši 40% čistého měsíčního příjmu obou manželů (přičemž musí být zohledněny také další vyživovací povinnosti) od této 40% vypočtené částky si pak hůře vydělávající

¹⁶¹ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 472

¹⁶² PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509.

¹⁶³ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 473

manžel odečte vlastní plat a výsledná částka představuje jeho nárokovatelnou částku výživného.¹⁶⁴

Pokud není manžel výdělečně činný ani nevede společnou domácnost, neboť nemůže přispívat z psychických či fyzických důvodů, je mu přiznáno výživné jako manželu vedoucí domácnost čili 33% z čistého měsíčního příjmu pracujícího manžela.¹⁶⁵ Toto ustanovení je však odůvodněno pouze myšlenkou solidarity vůči indisponovanému manželovi, neboť pracující manžel je v tomto případě dvojitě zatížen, když se kromě poskytování výživy druhému manželovi se musí ještě starat o domácnost.

V mnoha společných domácnostech je výživa poskytována velkým dílem skrze naturální plnění, pro tyto účely je například financování bytu jedna ze současných forem naturálního plnění). V případě poručenství však oprávněný může požadovat plnění výživného v penězích, přičemž naturální plnění je s tímto zúčtováno.

Při zrušení společného soužití se výživné přiznává v penězích a končí se zrušením manželství. Nároky na výživné mířící do minulosti se promlčují po uplynutí 3 let, během trvání manželství se však promlčecí lhůta pozastavuje.

Co se týče vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely, ABGB upřednostňuje smluvní dohodu o výživném mezi oběma stranami, přičemž se toto řídí ustanoveními § 66-78 Ehegesetz (dále jen „EheG“) a závisí to na míře provinění toho kterého manžela, který pak oprávněnému platí měsíčně a předem (§ 70 EheG). Každá vyživovací povinnost zaniká smrtí oprávněného, nezaniká však smrtí povinného a přechází tato povinnost na dědice povinného. Vyživovací povinnost dále zaniká novým uzavřením manželství povinného manžela a spočívá při převzetí domácnosti, ve snaze zabránit možnému obcházení ve smyslu „žádná svatba kvůli povinnosti výživného“. Pokud se ocitne jeden z manželů vlastní vinnou ve stavu nouze (například ztráta zaměstnání kvůli trestnému činu krádeže), snižuje se nárok na výživné v nouzi coby sankce na existenční minimum (§ 73

¹⁶⁴ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 473

¹⁶⁵ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 474

EheG). U těžkých provinění vůči povinnému manželu zanikne nárok na výživné zcela (§ 74 EheG).¹⁶⁶

Pro stanovení výše výživného platí klauzule rebus sic stantibus, která říká, že změní-li se poměry, je nutné těmto změnám přizpůsobit i rozsah výživného. Zde si uvedeme několik případů:

- 1) Manžel, který rozvrat manželství sám nebo převážně zavinil, je povinen poskytovat druhému manželu přiměřenou výživu (angemessenen Unterhalt) (§ 66 EheG). Tato vyživovací povinnost je však ohraničena potud, pokud se druhý není schopen živit sám z příjmů z majetku nebo z pro něj únosné a od něj očekávané výtěžné činnosti. ABGB zdůrazňuje, že výživné má být přiměřené, z toho důvodu byla právní praxí stanovena procenta, na jejichž základě je stanovena výše výživného: pro nezaměstnaného rozvedeného manžela je to 33% čistého měsíčního příjmu druhého manžela. Pokud vydělávají oba manželé, bude procentuální základ činit rozdíl mezi 40% celkového čistého měsíčního příjmu obou manželů a vlastního příjmu, který je povinen od 40% oprávněný manžel odečíst.¹⁶⁷ Pokud má výživou povinný ještě další vyživovací povinnost vůči jiným osobám, zmenšuje se procentuální sazba v případě vyživovací povinnosti k dítěti o 3-4% a v případě nového manžela o 1-3%.¹⁶⁸ Dikce ABGB, resp. EheG je stejná jako v českém právu. § 760 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku zakotvuje přiměřenou vyživovací povinnost bývalého manžela k rozvedenému manželovi, který je neschopen sám se živit, souvisí-li tato neschopnost s manželstvím či z něj plyne.

¹⁶⁶ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 497-504

¹⁶⁷ Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 473

¹⁶⁸ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509

Na obou stranách se použije tzv. princip vypětí (das Anspannungsprinzip). Nejde totiž pouze o to, kolik rozvedení manželé skutečně vydělávají, ale kolik by při únosné výdělečné činnosti skutečně vydělávat mohli. Tím má být zabráněno situacím, aby se výživou povinný manžel přel o poskytování adekvátního výživného či aby oprávněný manžel žil pouze na úkor a náklady povinného.¹⁶⁹

Pokud by byla existence povinného ohrožena z důvodu plnění vyživovací povinnosti, stávají se k výživě povinnými příbuzní oprávněného (§ 71 EheG), pokud takoví příbuzní nejsou, musí si oprávněný zajistit výživu ze zpeněžení vlastního majetku- pokud však ani to není možné, bude k povinnosti k výživě přeci povolán existenčně ohrožený povinný, avšak výše výživného může být s ohledem na jeho existenční nouzi snížena. (§ 67 odst. 1 EheG)¹⁷⁰

Zvláštností je takzvaná možnost nárokovat tzv. vydržovací prémii (die Durchhalteprämie¹⁷¹) po povinném jako vyrovnání. Pokud rozvedený manžel sám rozvod nechtěl, a proto nepodal ani protižalobu, může po povinném požadovat vyrovnání ve formě výživného jako u manželů (33%, resp. 40%, vydělávají-li oba manželé)¹⁷²

- 2) Pokud mají na rozvodu manželství podíl oba manželé, je povinen rozvedený manžel, který se není schopen sám živit, pokrýt svoje životní potřeby primárně ze svého majetku. Každopádně mu může být přiznán příspěvek (§ 68 EheG), který však není schopen pokrýt plnou

¹⁶⁹PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509

¹⁷⁰PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509

¹⁷¹PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509

¹⁷²PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 509

výživu (zde se jedná o 10-15% čistého měsíčního příjmu povinného).¹⁷³

- 3) Pokud bylo manželství rozvedeno bez zavinění, může být výživné přiznáno pouze žalovanému. Rozsah výživného a jeho výše závisí na potřebách oprávněného, stejně jako na jeho majetkových a výdělečných poměrech.¹⁷⁴
- 4) U všech druhů rozvodu, nehledě na zavinění, je poskytováno tzv. potřebné výživné (der Bedarfsunterhalt). Toto je odůvodněno skutečnostmi, které tkví v manželství. Toto ustanovení bylo do zákona vpraveno pro těžší případy, avšak v praxi je jen zřídka používáno. Takový nárok má pokrýt jen životní potřeby a nejčastěji je přiznáváno v procentuální výši 20-25%, pokud by však byla tato výše nespravedlivá například z důvodu krátkého trvání manželství či ze zvlášť závažného provinění se ze strany oprávněného), může dojít ke snížení nárokovatelné výše výživného. Zákon zná dva případy, kdy je poskytováno tzv. potřebné výživné¹⁷⁵:

- der Betreuungsunterhalt (§ 68a odst. 1 EheG): vychovávali rozvedený společné dítě, a proto pro něj není únosné pracovat, bude toto výživné předpokládáno do ukončení 5. roku života dítěte.¹⁷⁶
- Ehebedingte Einschränkung der Erwerbsfähigkeit (§ 68a odst. 2 EheG): vedl-li jeden z manželů dlouhodobě („jahreslang“) domácnost či vychovával-li děti a není-li schopen pro zmeškané vzdělání či rekvalifikaci uchytit se na trhu práce, aby

¹⁷³ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 510

¹⁷⁴ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 510

¹⁷⁵ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 510

¹⁷⁶ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 510

získal pracovní místo, náleží mu vyrovnávací výživné jako odškodné za jeho promeškané pracovní možnosti.¹⁷⁷

Zvláštními ustanoveními jsou § 1220 ff a § 1231 ABGB upravující nárok dítěte na výživné v případě provdání. Výživou povinné rodiče či prarodiče musí dítěti při provdání dát přiměřenou výbavu, pokud vyžaduje takovou pomoc, tj. pokud nevlastní žádný dostačující majetek. Nárok na výbavu vzniká již okamžikem zasnoubení dítěte, avšak se stane splatným teprve okamžikem uzavření manželství a může být uplatněn pouze za trvání manželství. Zákon rovněž vysvětluje, co se pojmem výbava myslí a diverzifikuje jí pro provdaného syna a dceru zvlášť. Provdanému synovi bude vyplácena výbava ve formě zařízení domácnosti, provdané dceři může být výbava plněna zřízením věna. Přesto, že se pojem výbavy pro dceru dle § 1220 ff a pro syna dle § 1231 ABGB terminologicky liší, jedná se o tentýž nárok na výbavu. Účelem přiznání nároku na výbavu je zajištění přiměřené pomoci dítěti do začátku, kdy zakládá svoji vlastní rodinu. Rozsah povinnosti výbavy se řídí dle stavu a majetku povinného. Směrodatný je okamžik uzavření manželství dítěte. Zlepší-li se mezitím majetkové poměry povinného, není to zohledňováno, avšak dojde-li ke zlepšení majetkových poměrů oprávněného dítěte, přihlíží se k tomu. Pro účely plnění povinnosti výbavy provdaného dítěte judikatura dospěla ke stanovení nároku na výbavu ve výši 25-30 % čistého ročního příjmu osoby výživou povinné, avšak tato procentuální sazba představuje pouhou horní hranici. Platí, že rodiče se mají podílet na vybavovací povinnosti společně dle svých nynějších majetkových a příjmových poměrů. Tato povinnost přechází na prarodiče, pokud nejsou rodiče schopni plnit požadovaný příspěvek. Povinnost výbavy odpadá, pokud se rodiče dítěte zřekli, pokud dítě bez vědomí či proti odůvodněné vůli rodičů uzavřelo sňatek či pokud již byla jednou zajištěna výbava.

V Rakousku platí tzv. Unterhaltsvorschussgesetz z r. 1977, který chrání právo nezletilých dětí na vyživovací povinnost. Předpokladem pro přiznání závdavku (der Vorschuss) je skutečnost, že dítě má svůj obvyklý pobyt v Německu a je rakouský státní příslušník či bez státní příslušnosti. Neboť je však omezení na rakouské státní příslušníky v rozporu s právem evropského společenství, mají také občané evropského hospodářského prostoru a švýcarští

¹⁷⁷ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 510

občané mající svůj obvyklý pobyt v Rakousku, nárok na vyživovací závdavek. Kromě toho musí pro nárok na přiznání výživného existovat vykonatelný exekuční titul, kdy exekuce proti povinnému byla marná či neúspěšná.¹⁷⁸ Pokud žije dítě s dlužníkem výživného ve společné domácnosti nebo je z ochranných důvodů v pečovatelské rodině, v domově či ve zvláštním zařízení, nevzniká dítěti žádný nárok na závdavek. Právo na závdavek může být odepřeno také za domněnky, že vyživovací povinnost ještě existuje či je stanovena příliš vysoko, pokud dítě disponuje vlastními příjmy nebo je schopno živit se samo. Závdavky mají být plněny měsíčně dopředu tomu, kdo o dítě pečuje a vychovává.¹⁷⁹

Dalším předpisem, který chrání právo na výživu, je tzv. Unterhaltsschutzgesetz (dále jen „USchG“)¹⁸⁰. Trestně právní skutkové podstaty najdeme v § 198 f Strafgesetzbuch, civilněprávní ustanovení obsahuje § 1 USchG zajišťující nárok na výživu proti zadržení povinným skrze třetí osobu.¹⁸¹

5.3. Švýcarská právní úprava

Základním rodinně právním kodexem ve Švýcarsku je tzv. Zivilgesetzbuch (dále jen „ZGB“). Ve švýcarském právním řádu představuje vyživovací povinnost a rodičovská péče základní normu rodinné pospolitosti. Stavebními kameny právního vztahu rodič-dítě je skutečnost, že dítě je odkázáno na výživu, péči a vedení dospělými. Vyživovací povinnost zde představuje materiální ohnisko rodičovské péče¹⁸². Stejně jako každý rodinně právní vztah, také vyživovací povinnost je oboustranná. Primárně je však nutné, aby rodič vykonával řádně svoji péči k dítěti, poskytl mu výživu a vedl jej k hospodářské samostatnosti.

¹⁷⁸ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 528

¹⁷⁹ Helmut Koziol, Rudolf Welsler, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 558-560

¹⁸⁰ Helmut Koziol, Rudolf Welsler, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0, s. 560

¹⁸¹ PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554. s. 530

¹⁸² HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

Vedle rodičovské vyživovací povinnosti stojí ještě subsidiární rodinně právní vyživovací povinnost ve smyslu ostatních příbuzných vůči dítěti.¹⁸³

Důležité je také zmínit existenci státní podpory skrze hospodářské a osobní sociální pomoc ve světle vzdělávacích požadavků, která svědčí všem dětem. Dále je zde stipendijní systém, a zdravotní prevence, dále též nárok na sociální pojištění jako náhražka výživného.¹⁸⁴

Z dikce zákona vyplývá, že právo na výživné vyplývá přímo ze zákona, je nezbytná (unentbehrlich)¹⁸⁵ a vzniká okamžikem narození dítěte, je-li mezi osobou povinného a oprávněného vztah rodič-dítě. Kde tento vztah nevzniká okamžikem narození dítěte, musí být pro účely vyživovací povinnosti odůvodněn též vztahem postavenému na roveň tzv. Kindesverhältniss. Typickým pro ZGB je zákonem přímo vyslovená ochrana efektivního poskytnutí výživného povinné osobě (Unterhalt dem Berechtigten effektiv zukommt)¹⁸⁶, sem spadá i podání žaloby o výživné s oficiální maximou, resp. povinnost schválit to při smluvní úpravě vyživovací povinnosti.¹⁸⁷

Základní zásadou je, že k výživě oprávněnými jsou matka a otec, kteří osobně, vůči sobě navzájem solidárně, přednostně (čímž se myslí primárně před příbuznými a jinými z poskytování vyživovací povinnosti povinnými) a při dostačujících schopnostech poskytovat výživu výlučně odpovídají za společnou výživu. Rodiče jsou zavázáni k výživě nezávisle na konkrétní rodinné situaci: rodiče-manželé nesou náklady na výživu dle ustanovení rodinného práva, tedy po zohlednění jejich ekonomických možností a jejich podílu na osobní péči o dítě. Rodiče, kteří nejsou manžely, nesou náklady po konkludentní či výslovné domluvě, vždy se však předpokládá dohoda rodičů o výživě k nezletilému dítěti, že toto bude povoleno soudně či u poručenského úřadu. Pokud je dítě

¹⁸³ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

¹⁸⁴ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

¹⁸⁵ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1495.

¹⁸⁶ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1496.

¹⁸⁷ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1496.

vychováváno jedním (der/die Alleinerziehende), čímž myslíme svobodnou matku, u níž není zjištěn otec dítěte; dále opatrovníka v případě úmrtí rodiče; neplatnost rozsudku nebo celková neschopnost druhého rodiče), tak tento jediný vychovávající zodpovídá byť sám za celkové zajištění potřeb dítěte.¹⁸⁸

ZGB zakotvuje také výjimečné případy, v nichž jsou k výživě povinné i další osoby. U těchto výjimek se nyní krátce pozastavme. Prvním případem jsou nevlastní rodiče, dále adoptivní rodiče, dále tzv. rodiče na základě úmyslu (tzv. Intentionale Eltern¹⁸⁹)- zde se jedná o osoby, které se souhlasem biologické matky záměrně, úmyslně převezmou rodičovství nad dítětem (sem spadá i případ, kdy se muž ožení s těhotnou ženou či pojme za své nemanželské dítě), příbuzní- ti nejsou výživou povinní, nýbrž povinní podporou (tzv. unterstützungspflichtig), a konečně obec/stát- to v případě, že původně povinná osoba není dostatečně schopná plnit svoji vyživovací nebo podporovací povinnost, nese stát/obec náklady na zajištění potřeb oprávněného dle veřejnoprávních ustanovení o sociální péči (Sozialhilfe/Fürsorgerecht).¹⁹⁰

Výjimečně platí, že je dítě povinno přispívat na svoji výživu buď vedle rodičů, nebo místo nich, má-li příjmy z pracovní činnosti nebo z jiných prostředků dostačujících pro zajištění jeho potřeb a mají charakter výživného. Toto však lze aplikovat pouze za podmínek uvedených v čl. 276 odst. 3 ZGB.¹⁹¹ Také české soukromé právo váže zánik vyživovací povinnosti rodičů k dítěti na okamžik, kdy je dítě schopno se samo žít. Schopnost samostatné výživy často souvisí právě se získáním příjmu z pracovní činnosti nebo z výtěžku z prodeje či pronájmu majetku.

Obsahem vyživovací povinnosti jsou absolutně nezbytné komponenty ve smyslu výživy, ošacení, ubytování, tělesné a zdravotní péče, též možno sem podřadit prevenci a pojištění. Ve vztazích s dělbou práce se rozumí, že je

¹⁸⁸ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

¹⁸⁹ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

¹⁹⁰ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1498

¹⁹¹ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1498

dostačující zpravidla naturální plnění (die Naturalleistung) či peněžní plnění (die Geldzahlung). ZGB zdůrazňuje, že nárok na výživné (der Unterhaltsanspruch) zahrnuje více než pouze peněžní a věcná plnění, zahrnuje též poskytování základních duševních potřeb a celistvých požadavků dítěte.¹⁹²

K výživě dítěte tedy patří vše, co je nutné k jeho tělesnému, duševnímu a morálnímu rozvoji, toto jsou již zmíněné základní existenční potřeby dítěte dle čl. 20 ZGB (existenzielle Grundbedürfnisse), avšak s přihlédnutím k rodinně právním poměrům a ekonomickým možnostem, věku a zájmům dítěte sem řadíme též další součásti vyživovací povinnosti, které ZGB nazývá jako „zušlechťující komponenty“ (verfeinernde Komponente)- těmi jsou například příspěvky na kulturní a sportovní aktivity, doplňující či prohlubující vzdělání, ale též odpočinek a zábava a věku odpovídající kapesné (altersgerechtes Taschengeld).¹⁹³

V čl. 277 odst. 1 ZGB je zánik vyživovací povinnosti rodičů vázán na okamžik nabytí zletilosti dítěte. Odstavec druhý téhož ustanovení však dodává, že pokud dítě nedosáhne přiměřeného vzdělání, mají rodiče vyživovací povinnost (dovolí-jim to jejich celkové ekonomické poměry) do té doby, než dítě řádně ukončí odpovídající vzdělání. Primárně tedy platí zásada trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti do okamžiku nabytí zletilosti dle odstavce prvního, avšak za kvalifikovaných předpokladů má trvat tato vyživovací povinnost i po dosažení zletilosti dítěte jako tzv. povinnost při vzdělávání (tzv. die Ausbildungspflicht) ve světle čl. 302 odst. 2 ZGB.¹⁹⁴

Čl. 279 ZGB upravuje žalobu, resp. právo podat žalobu na stanovení rozsahu výživného. Odstavec první říká, že dítě může podat proti otci nebo matce nebo proti oběma rodičům žádost, resp. žalobu na poskytnutí výživy do budoucna a jeden rok nazpět od podání žaloby. V tomto se ZGB liší od českého pojetí, neboť český právní řád může dítěti přiznat výživné až 3 roky nazpět.

¹⁹² HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1499

¹⁹³ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1492.

¹⁹⁴ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1503.

Předmětem žaloby, resp. nároku na výživné jsou hotovostní potřeby (der Barbedarf) a další náklady osobní péče (výchova, vzdělání aj.).¹⁹⁵

Časově je nárokovatelnost výživného (výraz „nárokovatelnost“ je v ZGB výslovně uveden) omezena tak, že výživné se přiznává do budoucna (für die Zukunft) a jeden rok nazpět před podáním žaloby (ein Jahr vor Klageerhebung¹⁹⁶). Při podání žaloby více než 1 rok po narození dítěte zůstává ale žalovaný povinen k vrácení příspěvků osvobozen od dalších zpětných příspěvků za zbývající uplynulý čas.¹⁹⁷

Výživou jsou povinny osoby zavázány nejméně do okamžiku nabytí zletilosti dítěte (mindestens bis zur Mündigkeit)¹⁹⁸. Výjimky jiného trvání vyživovací povinnosti je nutné zohlednit již v době vynesení rozsudku, kdy je na základě konkrétních dohledných skutečností pravděpodobný dřívější či pozdější termín trvání vyživovací povinnosti. Dřívější ukončení může být stanoveno tam, kde je na základě životního a vzdělávacího plánu a jeho dosavadního průběhu usouzeno, že dítě se může stát ukončením povinné školní docházky výdělečně činným a tím také povinným zajišťovat si výživu. Naopak delší ukončení vyživovací povinnosti je předvídáno tam, kde je předpokládáno delší vzdělání, opět se však přihlíží ke schopnostem dítěte.¹⁹⁹

Čl. 276 odst. 1 ZGB stanovuje zákonný rámec pro přiměřený příspěvek na výživu. V tomto smyslu jsou za výživu považovány i náklady na výchovu, vzdělání, dětské ochranné pomůcky, výživa je tedy realizována péčí a výchovou, a pokud dítě není dítě v péči rodičů, také poskytováním peněžitého plnění.²⁰⁰ Švýcarská právní úprava je paralelní s českou, když je v čl. 285 odst. 1 ZGB stanoveno, že výživné prostřednictvím peněžitého plnění má odpovídat potřebám dítěte stejně

¹⁹⁵ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1514.

¹⁹⁶ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1515

¹⁹⁷ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1514-1515.

¹⁹⁸ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1515

¹⁹⁹ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1515-1516

²⁰⁰ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1494

jako jejich životnímu postavení a schopnostem plnění rodičů a kromě toho je zohledněn též majetek a příjmy dítěte. Z těchto čtyř faktorů se vychází, přičemž je v první řadě nutno vycházet z (oprávněných potřeb) dítěte.²⁰¹

I švýcarský právní řád zná tabulkovou doporučující metodu pro určení rozsahu výživného k dítěti. K těmto doporučujícím tabulkám jsou přikládány i rozepsané jednotlivé průměrné potřeby odstupňované dle věkových kategorií dítěte. Je samozřejmě bráno v potaz, zda se jedná o dítě-jedináčka, o jedno ze dvou či více dětí. Kupříkladu pro jediné dítě je stanovena suma celkové měsíční potřeby pro dítě ve věku 13-18 let na 2115 Euro, přičemž pro jednoho ze dvou dětí činí tato suma 1870 Euro. Je to však pochopitelné, neboť s narůstajícím počtem dětí roste i vyživovací zátěž rodičů.²⁰²

V právní praxi švýcarského právního řádu jsou rozšířená tzv. procentuální pravidla (die Prozentregeln), dle nichž je výživné procentuálně stanoveno v rozmezí 15-17 % pro jediné dítě, 25-27% pro dvě děti, 33-35% čistého měsíčního příjmu rodičů pro tři děti. Je však nutné opět posuzovat okolnosti konkrétních případů ve vztahu mezi výší příjmu povinného/povinných a dosavadní povinnosti k výživě. V průzkumech však bylo zjištěno, že skutečné odpovídající sazby výživného činí 24% pro jediné dítě, 43% pro rodiny se dvěma dětmi a 60% pro rodiny se třemi dětmi.²⁰³ V porovnání se švýcarským procentuálním odstupňováním výživného jsou české tabulkové sazby téměř shodné.

Co se týče schopnosti rodiče plnit vyživovací povinnost, vyplývá z porovnání jeho vlastních potřeb (der Eigenbedarf) zjištěných na základě právně vymahatelného existenčního minima. Aktuální stav je 250 Euro pro děti do 6 let, 350 Euro pro děti mezi 6-12 roky, 500 Euro pro děti mezi 12-18 lety až do ukončení řádného vzdělání) a čistého měsíčního příjmu z pracovní činnosti, nároku z pojištění a renty, z výnosu z majetku apod. Soud však může vycházet z hypotetického příjmu (tzv. hypothetisches Einkommen), který je vyšší než

²⁰¹ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s.1530

²⁰² HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s.1532

²⁰³ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 1535

obvyklý předpokládaný měsíční příjem. Tento hypotetický příjem se uplatní nejčastěji v případech, kdy se z výživy povinný dobrovolně vzdá svého zaměstnání.²⁰⁴

Stejně jako česká, německá i rakouská právní úprava, také švýcarské právo zná a aplikuje klauzuli rebus sic stantibus, kterou v čl. 286 odst. 1 ZGB nazývá jako „Veränderung der Verhältnisse“, přeloženo do českého jazyka jako „změna poměrů, což odpovídá dikci českého práva. Odstavec první stanoví, že soud může nařídit bez dalšího zvýšení nebo snížení příspěvku na výživné (der Unterhaltsbeitrag), došlo-li k určitým změnám potřeb dítěte nebo schopnosti plnit výživovací povinnost rodiči nebo životních nákladů/výdajů. Při podstatných změnách poměrů stanoví soud nově na návrh rodiče nebo dítěte příspěvek na výživu či jej anuluje. Pokud nastanou dítěti nepředvídatelné mimořádné potřeby, může soud rozhodnout o povinnosti rodičů k poskytnutí zvláštního příspěvku (zur Leistung eines besonderen Beitrags verpflichtet).²⁰⁵

²⁰⁴ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s.1535

²⁰⁵ HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s.1541

5. ZÁVĚR

Z vlastní zkušenosti i z poznatků při účasti na soudních jednáních o určení rozsahu vyživovací povinnosti jsem byla svědkem snahy povinného rodiče „vyhnout“ se placení výživného na oprávněné dítě. Soudní jednání se často odehrávala za poměrně dramatické atmosféry a o skutečném a vřelém rodinném poměru se nedalo hovořit. Povinní rodiče často soudu dokládali příjmy „naoko nízké“, aby jim soud určil co nejnížší částku výživného, jež budou povinni splácet svým dětem. Jak již v textu mé diplomové práce zaznělo, soud sice uplatní nevyvratitelnou domněnku 25násobku měsíčního příjmu povinného rodiče, nespolupracuje-li tento se soudem a nedoloží řádně a včas své příjmy; mnoho povinných se však často dohodne se zaměstnavatelem, který mu pro účely stanovení rozsahu vyživovací povinnosti vykáže na výplatní pásce minimální příjem.

Přes tuto negativní zkušenost z právní praxe však novou soukromoprávní úpravu vyživovací povinnosti v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku a zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém hodnotím velmi kladně. Bylo již na čase, aby se oblast rodinného práva, jejímž základním právním předpisem byl 50 let starý – byť novelizovaný- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině dočkala přelomové právní úpravy. Mnoho ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině neslo stopy po tehdejšímu režimu a jejich vágnost či mnohoznačnost byla oprávněným subjektům spíše ke škodě než ku prospěchu.

Zvláště přínosnou hodnotím ze svého pohledu kapitolu pátou, jež jsem věnovala komparaci rodinného práva České republiky s rodinným právem německým, rakouským a švýcarským. Nejen, že jsem měla možnost jazykového obohacení se skrz pročítání cizojazyčné literatury, avšak jsem se seznámila i s právními zásadami a odlišnými právními termíny a ustanoveními.

Studiem podkladů před zpracováním práce jsem se podrobněji seznámila s danou problematikou a pochopila vzájemné souvislosti jednotlivých faktorů ovlivňující výsledné určení rozsahu vyživovací povinnosti.

Věřím, že nabyté poznatky využiji ve své budoucí právní praxi, neboť se chci rodinnému právu aktivně věnovat i po absolvování vysoké školy. Nadto jsem

přesvědčena, že konkrétně téma vyživovací povinnosti je tím, které se nyní nebo v budoucnu bude dotýkat každého z nás.

RESUMÉ

Das Thema meiner Diplomarbeit beschäftigt sich mit der Unterhaltspflicht. Die rechtliche Frage der Unterhaltspflicht habe ich sowie wegen meines persönlichen Interesses, als auch wegen der immer häufiger Aktualität ausgewählt.

Aus meinen eigenen Erfahrungen weiss ich gut, dass es heutzutage immer mehrere Fälle gibt, in denen sich die unterhaltspflichtigen Eltern aus ihrer Unterhaltspflicht entziehen wollen. Diese Wirklichkeit finde ich traurig, wenn das familiäre Verhältnis nach dem Gesetz eine Grundlage der Unterhaltspflicht darstellen sollte.

Meine Diplomarbeit besteht aus fünf grossen Kapiteln. Das erste Kapitel behandelt den allgemeinen Begriff des Unterhalts, d.h. seine Begriffsbedeutung und die Grundsätze, die mit ihm eng zusammenhängen. Ins zweite Kapitel habe ich die Charakterisierung der Unterhaltspflicht im Rahmen der tschechischen Rechtsordnung eingeschlossen. Hier werden ihr Umfang, die Arten und die Weisen ihrer Erfüllung begrenzt.

Die höchste Aufmerksamkeit widmete ich dem dritten Kapitel, das die konkreten Veränderungen von der Rechtsregelung der Unterhaltspflicht im Bezug auf die Rechtskraft des Gesetzes Nr. 89/2012 Gs., des bürgerlichen Gesetzbuchs behandelt. Obwohl die Privatrechtsrekodifikation eher die Veränderungen im Sinne der Umformulierung der gesetzlichen Bestimmungen mitgebracht hat, finde ich dies nach der fünfzigjährigen Gültigkeit des sozialistischen Gesetzes Nr. 94/1963 Gs. als wichtig und mehr als nutzbar. Das vierte Kapitel wird der internationalen Rechtsregelung der Unterhaltspflicht gewidmet. Im Rahmen der tschechischen Rekodifikation wurde nämlich noch ein wichtiges Gesetz herausgegeben und zwar das Gesetz Nr. 91/2012 Gs., über das internationale Privatrecht. Endlich schliesse ich das ganze Thema mit dem letzten, fünften Kapitel ab, das die tschechische Rechtsregelung der Unterhaltspflicht mit der deutschen, österreichischen und schweizerischen Rechtsregelung vergleicht.

Hoffentlich, meine Diplomarbeit erfüllt ihren Zweck und wird sowie der laienhaften, als auch der benutzenden Öffentlichkeit dienen.

Seznam použité literatury

Monografie:

NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vydání. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář I*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.

ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, 965 s.; Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7.

ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-182-2

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 345 s.

PAUKNEROVÁ, M. *Proměny mezinárodního práva soukromého*. In PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. Proměny soukromého práva*. Praha: Karolinum, 2009, 425 s.

BONOMI, A. *The Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance obligations*. In ŠARČEVIĆ, P., BONOMI, A., VOLKEN, P. *Yearbook of Private International Law*. München: Sellier. European Law Publishers, 2009, 339 s.

RAUSCHER, T. et al. *Europäisches Zivilprozess und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR*. Bearbeitung 2010. München: Sellier. European Law Publisher, 2010, 634 s.

WEIDENKAFF, Palandt. *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschließlich Rom I- und Rom II-Verordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz, Rechtsstand: voraussichtlich 15. Oktober 2010*. 71. Aufl. München: Beck, C H, 2011, 2 v. ISBN 978-340-6616-044.

PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554.

PERNER, Stefan, Martin SPITZER a Georg E KODEK. *Bürgerliches Recht: Lernen, Üben, Wissen*. Glossar. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, x, 734 s. ISBN 978-321-4112-554.

HONSELL, Heinrich, Thomas GEISER a Nedim Peter VOGT. *Zivilgesetzbuch I: Lernen, Üben, Wissen*. 4. Aufl. Basel: Helbing, 2010-2011, 2 v. ISBN 371902965412. s. 2492.

Helmut Koziol, Rudolf Welsch, Raimund Bollenberger, Andreas Kletečka. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. 13. Aufl. Editor Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, xxxiv, 615 s. Manzsche Kurzlehrbuch-Reihe. ISBN 3-214-14708-0.

Elektronické zdroje:

- rozhodnutí Komise ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (L 149/52) [online]. Vydáno 8. 6. 2009 [cit. 21. 3. 2015].
Dostupné z WWW:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=157397&doclang=CS>

- Návrh Nařízení Rady o příslušnosti, použitelném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti (COM/2005/0649) [online]. Vydáno 15. 12. 2005 [cit. 22. 3. 2015]. Dostupné z WWW:
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/133194_cs.htm

- Interinstitucionální spis 2005/0259 (CNS) 10045/08 [online]. Vydáno 28. 5. 2008 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2017102%202008%20INIT>

- Rozhodnutí Komise ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (L 149/52) [online]. Vydáno 8. 6. 2009 [cit. 21. 3. 2015]. Dostupné z WWW:
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=157397&doclang=CS>

Judikatura:

- rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19. 11. 2007, sp. zn. 10 Co 188/2007
- nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2009, sp. zn. I ÚS 1924/2008
- nález Ústavního soudu ze dne 30. září 2014, sp. zn. II ÚS 2121/14
- usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13
- nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 3 Tdo 336/2006

- rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 6. 3. 1980 ve věci 120/79 Cavel vs. Cavel
- rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 27. 2. 1997 ve věci C 220/95 „Boogard“

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský řád soudní
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811
- Bürgerliches Gesetzbuch, BGBI. I S. 2494; 1997 I S. 1061

- Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907